

บทที่ ๔

วิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

การศึกษาวิจัยในบทนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงวิเคราะห์ถึงบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) โดยวิเคราะห์จากข้อมูลบทสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องหรือได้ปฏิบัติงานร่วมกับพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) จำนวน ๗ ท่าน ดังต่อไปนี้

- (๑) พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) เจ้าอาวาสวัดยานนาวา
- (๒) พระเทพวิสุทธิโมลี (พรหมา สบปัญโญ) เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐ กรุงเทพมหานคร
- (๓) พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร
- (๔) พระศรีวชิราภรณ์ (เกรียงไกร กิตติเมธี) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร
- (๕) พระครูปริยัติภาวนานันทะ (วิ) (โสภิน โสปาโก โพธิ) เจ้าอาวาสวัดวังปลาโต จังหวัดมหาสารคาม
- (๖) พระครูสิริธรรมวิเทศ (พระมหาณัด อตถจารี) PH.D. จาก Magadh University เลขาธิการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา และ ประธานอำนวยการวัดไทยกรุงอชิงตัน ดี. ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา
- (๗) พระมหาธีรวงษ์ ญาณสุธีโร รองประธาน กรรมการ อำนวยการ รูปที่ ๒ เลขาธิการวัดนวมินทรราชูทิศ เฉลิมพระเกียรติ นครเคมบริดจ์-บอสตัน มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา
- (๘) ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- (๙) ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต

(๑๐) นายเอี้ยง แทน ผู้ประสานงานและล่ามแปลภาษา สมาชิกวัดนันทนทรราชูทิศ ประเทศสหรัฐอเมริกา

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตารางที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ที่	ชื่อ-นามสกุล/ฉายา	อายุ	พรรษา	วุฒิ/ปริญญา	ตำแหน่งหน้าที่/บทบาทหน้าที่
๑	พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมงฺกโร)	๗๓	๕๑	-ป.ธ.๓ -พธ.ด. (กิตติมศักดิ์) -คป.ด. (กิตติมศักดิ์) -ดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์ สาขา สังคมศาสตร์ (USA) -ศิลปศาสตร ดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์ -อักษรศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต (กิตติมศักดิ์) -ครุศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต (กิตติมศักดิ์)	-เจ้าอาวาสวัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย -กรรมการมหาเถรสมาคม ที่ปรึกษาเจ้าคณะ ภาค ๑๐ -ที่ปรึกษาสมัชชาสงฆ์ไทยในประเทศ สหรัฐอเมริกา -ประธานกรรมการอำนวยการ (ผู้ก่อตั้ง) วัดธัม มาราม นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา -ประธานกรรมการอำนวยการ (ผู้เสริมสร้าง) วัดพุทธธรรม เมืองวิลโลบรูค รัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา -ประธานกรรมการอำนวยการ (ผู้ก่อตั้ง) วัดน ันทนทรราชูทิศ นครบอสตัน สหรัฐอเมริกา -ประธานกรรมการอำนวยการ (ผู้ก่อตั้ง) วัด พุทธาวาส นครฮิวสตัน รัฐเท็กซัส และ วัด พุทธรังสี นครไมอามี สหรัฐอเมริกา
๒	พระเทพวิสุทธิโมลี (พรหมา สปปญโญ)	๗๔	พรรษา ๕๔	ป.ธ.๙	-เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะ ภาค ๑๐ -พ.ศ.๒๕๒๕ ได้ปฏิบัติศาสนกิจที่วัดธัมมาราม นครชิคาโก รัฐอิลลินอยส์ (ช่วยงานพระพรหม วชิรญาณ วัดยานนาวา ในขณะนั้นมีสมณศักดิ์ เป็น “พระสุธีรัตนภรณ์” เป็นประธานสงฆ์ เจ้าอาวาสวัดธัมมารามรูปแรก) -ได้ปฏิบัติศาสนกิจอยู่วัดธัมมารามในช่วง บุกเบิกรุ่นแรกๆ และช่วยงานเผยแผ่อยู่

					ประมาณ ๑๖ ปี
๓	พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) วัดอรุณราชวราราม	๕๑	๓๑	ป.ธ.๖, พธ.บ	-ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม -ปัจจุบันเป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยต่าง ต่างประเทศ -ดูแลงานวิทยาลัยพระธรรมทูต
๔	พระศรีวชิราภรณ์ (เกรียงไกร กิตติเมธี)	๔๐	๑๙	ป.ธ.๙, พธ.บ, ศศ.ม, ปร.ด.	- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดยานนาวา -ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมพรหม วชิรญาณ -ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์โลก พระพุทธศาสนา (WBTV) -พระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่นที่ ๑๐ -ประธานศูนย์พุทธสมาคมนานาชาติ วัดนวมินทรราชูทิศ ลีง ประเทศ ฝรั่งเศส
๕	พระครูปริยัติภาวนา นิเทศก์ (วิ) (โสภิน โสปาโกโพธิ)	๘๓	๒๘ พรรษา (รอบ แรก) ๑๕ พรรษา (รอบ ๒)	ป.ธ.๔, จุฬอภิธรรม	-เจ้าอาวาสวัดวังปลาโด และที่ปรึกษาสมัชชา สงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา -(บรรพชารอบที่ ๒) สังกัดวัดพุทธวราราม นครเดนเวอร์ มลรัฐโคโลราโด ประเทศ สหรัฐอเมริกา และวัดวังปลาโด จ.มหาสารคาม -เป็นพระอาจารย์สอนปริยัติธรรม, จุฬ อภิธรรม และวิปัสสนากรรมฐาน ประจำ มหาธาตุวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร -เป็นหัวหน้าสงฆ์ไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในฐานะพระธรรมทูตที่สหรัฐอเมริกาครั้งแรก (ในช่วงนั้น พระพรหมวชิรญาณ เป็น “พระครู ปลัดสุวัฒนธีรคุณ” ได้ไปเยี่ยมพระธรรมทูต สายต่างประเทศ) -ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาสมัชชาสงฆ์ไทยใน สหรัฐอเมริกา และเป็นเจ้าอาวาสหรือว่าเป็น ประธาน Board ที่วัดพุทธวราราม นคร เดนเวอร์
๖	พระครูสิริธรรมวิเทศ (พระมหาถนงค์ อตถจารี)	๕๒		นักธรรมเอก ชั้นเอก	Ph. D. Buddhist Studies จาก Magadh University เลขานุการสมัชชาสงฆ์ไทยใน

				ป.ธ. ๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph. D.	สหรัฐอเมริกา และ ประธานอำนวยการวัดไทย กรุงวอชิงตัน ดี. ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา
๗	พระมหาธีรวงษ์ ญาณสุธีโร	๓๙		ป.ธ.๘, พธ.บ. (เอกปรัชญา เกียรตินิยม อันดับ ๒)	รองประธาน กรรมการ อำนวยการ รูปที่ ๒ / เลขานุการ วัดนวมินทรราชูทิศ เฉลิมพระ เกียรติ นครเคมบริดจ์-บอสตัน มลรัฐ แมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา
๘	ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล	๘๕		-อักษรศาสตร์ บัณฑิต -ครุศาสตร์ บัณฑิต (เกียรตินิยม) -M. Ed. (Elem.) -ครุศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์ -พุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์	-พ.ศ. ๒๕๐๑ อาจารย์ใหญ่คนแรกของ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย -พ.ศ. ๒๕๑๙ คณบดี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย -พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับพระราชทานตำแหน่ง ศาสตราจารย์กิตติคุณ -พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับเข็มปริญญายาจารย์ และ ประกาศเกียรติคุณ เป็นปริญญายาจารย์ คณะครุ ศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย -พ.ศ. ๒๕๖๗ คณะครุศาสตร์ได้ไปจัดโครงการ ครูอาสาสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยแก่ เด็กไทยในอเมริกา วัดไทยแห่งนครลอสแอนเจล ลิส -ให้การอบรมแก่พระสงฆ์ที่อยู่ตามวัดต่างๆ วัดไทยในอเมริกา ครูอาสาต่างๆ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ทั้งแม่บ้าน รวมทั้งข้าราชการไทยที่ อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา
๙	ศาสตราจารย์พิเศษ จันทน์ ท่องประเสริฐ	๘๗		ป.ธ.๙, พธ. บ., M.A. พุทธ ศาสตร์ดุษฎี บัณฑิต	-ราชบัณฑิต -เป็นนิสิตรุ่นแรกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย และเป็นประธานกรรมการ นิสิตจัดงาน ครบรอบ ๕, ๖, ๗ ปี เป็น ประธานอยู่ ๓ ปี (ในขณะนั้น พระพรหม วชิรญาณ คือ “พระมหาประสิทธิ์ เขมังกโร” สังกัดวัดจักรวรรดิราชาวาส ได้เข้า ช่วยงาน ในเวลาที่มีการจัดงานต่างๆ เกี่ยวกับการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา)

๑๐	นายเอียง แทน	๕๖		M.A.	จบปริญญาโท สาขาวิศวกรรม ช่วยงานวัดนวมินทรราชูทิศโดยเป็นล่ามแปลภาษาและร่วมประสานงานระหว่างคณะพระสงฆ์และทีมงานงานกับองค์กรต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา -ประสานงานและล่ามแปลภาษา สมาชิกวัดนวมินทรราชูทิศ ประเทศสหรัฐอเมริกา
----	--------------	----	--	------	--

จากตารางที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ มีสถานะเป็นพระสงฆ์ ๘ รูป คือ พระพรหมวชิรญาณ พระเทพวิสุทธิโมลี พระโสภณวชิราภรณ์ พระศรีวิชิราภรณ์ พระครูปริยัติภาวนานันทะ พระครูสิริธรรมวิเทศ พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ พระมหาธีรวงษ์ ญาณสุธีโร และคหฤหัสถ์ ๓ คน คือ ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ และนายเอียง แทน

๔.๒ วิเคราะห์ความเห็นของพระพรหมวชิรญาณต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

๔.๒.๑ การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

(๑) การดำเนินงานโครงการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในช่วงแรกเริ่มการปฏิบัติงานในฐานะเป็นพระธรรมทูตเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยตั้งต้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา พระพรหมวชิรญาณได้รับมอบหมายหน้าที่เป็น “ที่ปรึกษาศูนย์พุทธศาสนาไทยแห่งรัฐอิลลินอยส์” ทำงานร่วมกับคณะสงฆ์ไทย โดยเริ่มต้นวางโครงการและดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่วัดธัมมาราม นครชิคาโก วัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน วัดพุทธรังสี นครไมอามี รวมทั้งแก้ไขปัญหาและดำเนินงานให้เกิดประโยชน์แก่ชาวไทยและชาวต่างชาติ พระพรหมวชิรญาณ ได้ให้เส้นทางการเป็นพระธรรมทูต และบทบาทหน้าที่ที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ต้น เพื่อวางรากฐานพระพุทธศาสนาว่า

เส้นทางเป็นพระธรรมทูต เดินทางไปสร้างวัดธัมมาราม ที่นครชิคาโก สหรัฐอเมริกาเป็นลำดับแรก ต่อจากนั้นเป็นประธานกรรมการโครงการสร้างวัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน รัฐเท็กซัส, วัดพุทธรังสี นครไมอามี รัฐฟลอริดา, วัดนวมินทรราชูทิศ นครบอสตัน รัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา, วัดนวมินทรราชูทิศ เมืองลียง ประเทศฝรั่งเศส และก่อตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา เพื่อร่วมวางแผนนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านความคิดเห็น การดำเนินการ และร่วมมือประสานงาน ระหว่างคณะสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา และเพื่อให้การช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานตามกิจกรรมของวัด

ไทยในสหรัฐอเมริกา และได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจทั้งในอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย และเอเชีย อยู่เป็นประจำ^๑

พระพรหมวชิรญาณ ได้ดำเนินการโครงการอื่น ๆ เป็นผลสำเร็จและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยเฉพาะโครงการเกี่ยวกับการก่อสร้างวัดในต่างประเทศ ซึ่งมีเป้าหมายหลักเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เพื่อจัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมไทย สำหรับชุมชนไทยและชาวพุทธในต่างประเทศ ตามที่ปรากฏโครงการต่างๆ จำนวนมาก โดยมีพระพรหมวชิรญาณเป็นประธานโครงการ เช่น (๑) โครงการสร้างวัดไทย ณ นครลอสแอนเจลิส นอร์ธ ฮอลลีวูด สหรัฐอเมริกา (๒) โครงการสร้างวัดธัมมาราม นครชิคาโก รัฐอิลลินอยส์ (๓) โครงการสร้างวัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน รัฐเท็กซัส (๔) โครงการสร้างวัดพุทธรังสี นครไมอามี รัฐฟลอริดา (๕) เป็นประธานอำนวยการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ นครบอสตัน เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ.๒๕๔๙ ในพระสังฆราชูปถัมภ์สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ในประเทศแถบยุโรปและประเทศอื่น ได้เป็นประธานจัดสร้างวัดหลายแห่ง เช่น (๑) วัดไทยในเนเธอร์แลนด์ (ฝ่ายประเทศไทย) (๒) วัดนวมินทรราชูทิศ เมืองลียง ฝรั่งเศส เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษา พ.ศ. ๒๕๕๔

ต่อมา พระพรหมวชิรญาณ ได้สร้างเครือข่ายของวัดที่ได้ก่อตั้งตามโครงการ และวัดในเครือข่ายสงฆ์ไทยในสหรัฐฯ (จำนวนกว่า ๑๐๐ วัด) เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันและร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้น การดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ จึงเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ถือได้ว่าเป็นวิธีการวางรากฐานในแง่ศาสนสถานสำคัญ ที่มีประโยชน์ทั้งในด้านการเผยแผ่คำสอนและแหล่งรวมศรัทธาของประชาชน สอดคล้องกับความเห็น ที่พระพรหมวชิรญาณได้กล่าวว่า

“สร้างวัดไทยให้มีศูนย์รวมในการทำบุญกุศล ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไทย...”

“คนไทยในสหรัฐอเมริกาต้องการมีวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์รวมทำกิจกรรมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีไทย และทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ต่าง ๆ”

“คนไทยที่ไปอาศัยอยู่ที่อเมริกามีอยู่จำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ต้องการที่จะไปรักษาศรัทธาของชาวพุทธไทยให้มีวัดเป็นศูนย์รวมในการทำบุญ ทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีไทยและกิจกรรมที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบัน

^๑ สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

พระมหากษัตริย์ไทย และถ้ามีชาวอเมริกันต้องการที่จะมาศึกษาพระพุทธศาสนา สามารถที่จะให้ความรู้และนำไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้”^๒

โครงการอื่น ๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้ร่วมทำงานด้านการเผยแผ่กับพระพรหมวชิรญาณ เช่น (๑)โครงการจัดอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา กรมการศาสนา โดยสมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ประมาณปีพ.ศ. ๒๕๓๗, ๒๕๓๘ เป็นต้นมา ซึ่งก็ได้มีการจัดประชุมสมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาในโอกาสที่ได้เปิดวัดนวมินทรราชูทิศเฉลิมพระเกียรติฯ^๓ (๒) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น งานทำบุญตามประเพณีไทยที่วัดนวมินทรฯ^๔

สรุปได้ว่า โครงการต่าง ๆ แบ่งได้เป็น ๒ ระยะ คือ (๑) โครงการระยะสั้น เน้นการส่งพระธรรมทูตไปอยู่ในประเทศที่คนไทยอาศัย เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๒) โครงการระยะยาว คือ สร้างวัดไทยในประเทศที่คนไทยอาศัยอยู่ให้มั่นคงเป็นปึกแผ่น โดยมีพระธรรมทูตที่มีความรู้ความสามารถดี มีอาจารย์ความประพฤติดีงาม สามารถส่งเสริมและเจริญศรัทธาของประชาชนไปประจำอยู่ ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง

(๒) โครงการส่งเสริมและพัฒนาทางการศึกษา

พระพรหมวชิรญาณในสมัยที่ดำรงสมณศักดิ์ที่ “พระสุธีรัตนภรณ์ และ พระราชรัตนภรณ์” ในฐานะเจ้าอาวาสวัดอัมมมาราม นครชิคาโก และประธานสมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ได้เล็งเห็นประโยชน์ของการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ จึงได้ริเริ่มโครงการต่างๆ และก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ (๑) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อสอนธรรมะ (๒) โครงการโรงเรียนภาคฤดูร้อน อบรมศีลธรรมจรรยา โดยร่วมกับคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๓) ส่งเสริมการศึกษาภาษาไทย โดยเชิญครูอาสาสมัครจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยแก่เยาวชนอเมริกันเชื้อสายไทยในสหรัฐอเมริกา ที่วัดอัมมมาราม นครชิคาโก เป็นต้น สอดคล้องกับความเห็นที่พระพรหมวชิรญาณ ได้กล่าวไว้ว่า “ทำให้คนไทยในต่างแดนมีวัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจ ได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ และทำให้ชาวต่างประเทศผู้สนใจในพระพุทธศาสนาได้มาศึกษาและปฏิบัติธรรมเพิ่มจำนวนมากขึ้น”^๕

^๒ สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมงโกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสิริธรรมวิเทศ (พระมหาณัด อตถจาโร), เลขาธิการสมาชิชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา และประธานอำนวยการวัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี. ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

^๔ สัมภาษณ์ คุณเอี้ยง แทน, ผู้ประสานงานและล่ามแปลภาษา สมาชิกวัดนวมินทรราชูทิศ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

^๕ สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมงโกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

โครงการต่าง ๆ ดังกล่าวได้ขยายไปยังวัดไทยอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกา และได้รับการรับรองประกาศนียบัตรด้วยการสอบเทียบความรู้ภาษาไทย จากกระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศไทยด้วย

(๓) โครงการด้านสาธารณสงเคราะห์และโครงการทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ

โครงการที่เกี่ยวกับกับการให้บริการทั่วไป เช่น การช่วยเหลือและให้คำปรึกษาประชาชนที่ประสบปัญหาชีวิต ให้มีกำลังใจในการดำรงชีวิตและมีชีวิตที่ดีขึ้น การใช้ความช่วยเหลือหรือการบริการด้านสุขภาพ และโครงการระดับนานาชาติ รวมทั้งการจัดกิจกรรมทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นส่วนในการพัฒนาสังคม เช่น (๑) การชักนำชาวพุทธให้ยึดถือศีลห้า มีคุณธรรมประจำใจ เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมืองและเป็นพลเมืองดี ให้ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยเมตตา ความรักความปรารถนาดีต่อกันซึ่งจะทำให้สังคมมีสันติภาพและสันติสุข (๒) ให้คำแนะนำปรึกษา อนุเคราะห์ สงเคราะห์ แก่ชาวไทยพุทธอพยพและนานาชาติในสหรัฐอเมริกา ที่มีปัญหาในทางชีวิตจิตใจ (๓) โครงการจัดแพทย์พยาบาลอาสาสมัคร เพื่อตรวจและบำบัดสุขภาพพลานามัยขั้นพื้นฐาน โดยใช้วัดธัมมาราม นครชิคาโก เป็นการให้บริการสู่สังคม ไม่คิดค่าบริการในโอกาสสำคัญต่าง ๆ (ดำเนินการในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๒ จนถึงปัจจุบัน) (๔) โครงการพุทธศาสนิกสัมพันธ์นานาชาติ ระหว่างวัดกับองค์กรและชาวพุทธนานาชาติในสหรัฐอเมริกา (๑๑ ชาติ) และเป็นเจ้าภาพจัดประชุม “วิสาขบูชานานาชาติและวิปัสสนาบูชา” (๕) โครงการสร้างศูนย์วิปัสสนากรรมฐานและศูนย์วัฒนธรรมอเมริกัน-ไทย ณ เมืองเรย์นแฮม เคมบริดจ์ นครบอสตัน มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

(๔) การก่อตั้งชมรม เครือสมัชชาสงฆ์ไทยและสถานศึกษาในต่างประเทศ

พระพรหมวชิรญาณในฐานะที่เป็นประธานโครงการต่าง ๆ และมีบทบาทหน้าที่บริหารด้านการเผยแผ่ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย ได้ขับเคลื่อนและพัฒนาวัดต่าง ๆ และวัดในเครือสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาทุกวัด มีบทบาทเข้าไปมีส่วนสนับสนุนสงเคราะห์ต่อชุมชน สมาคม ชมรม และองค์กรนานาชาตินานาชาติในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งในประเทศต่าง ๆ โดยเริ่มแรกชุมชนชาวไทยชาวพุทธได้ร่วมกันจัดตั้ง “ชมรมชาวพุทธ” ขึ้น และเป็น “พุทธสมาคมแห่งกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.” ด้วยเหตุที่ชาวไทยชาวพุทธที่อาศัยอยู่ในรัฐต่าง ๆ ต้องการอยากจะมีวัดและพระสงฆ์ไทยไปอยู่เป็นที่พึ่งทางใจ และปฏิบัติศาสนกิจด้านการเผยแผ่ จึงได้จัดสร้างวัดและจัดตั้งเครือข่ายชมรมขึ้น

คุณประโยชน์ของการก่อตั้งชมรมและสร้างเครือข่ายสมัชชาสงฆ์ไทย เห็นผลเป็นประจักษ์ กล่าวคือ ได้เป็นพลังขับเคลื่อนช่วยเหลือ ส่งเสริมและสร้างสันติภาพให้แก่มนุษยชาติ โดยไม่จำกัดชาติชนชั้น วรรณะ และลัทธิศาสนา โดยพระพรหมวชิรญาณและพระสงฆ์ในวัดเครือสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา เข้าไปมีบทบาทสนับสนุนสงเคราะห์ชุมชน สมาคม ชมรม ตลอดจนองค์กรนานาชาติและศาสนาต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา และในประเทศต่าง ๆ ด้วย จนได้เป็นที่ยอมรับและได้รับมอบรางวัลเชิดชูเกียรติต่าง ๆ ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อสังคม

๔.๒.๒ การวางแผนงานและกระบวนการทำงานของพระพรหมชริณญาณ

การดำเนินงานของพระพรหมชริณญาณ ได้สะท้อนกระบวนการทำงานหลายประการ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

(๑) การศึกษาสภาพทางสังคมและภูมิประเทศในต่างประเทศ

พระพรหมชริณญาณได้ดำเนินการในช่วงแรกด้วยพลังสติปัญญาและพลังกาย ทำงานในสถานที่และสภาพแวดล้อมในต่างประเทศ ได้พบอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ มากมาย ได้เรียนรู้ทัศนคติและมุมมองของชาวต่างชาติ ที่มีต่อพระสงฆ์ไทยและต่อแนวคิดทางพระพุทธศาสนา จึงเข้าใจถ่องแท้ถึงบุคลิกลักษณะ ความคิดเห็น อุปนิสัย วิถีชีวิต การยึดถือศาสนา ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวชาติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมแผนและแนวทางการทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับความเห็นว่า

ชาวอเมริกันมีทัศนคติ รักอิสระเสรี ให้ความสำคัญส่วนตัวสูง และดำรงชีวิตอยู่แบบวัตถุนิยมหรือทุนนิยม แสวงหาความสุขทางวัตถุหรือหารายได้เพื่อเลี้ยงชีวิตให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ไม่ค่อยสนใจความสุขสงบจิตใจที่เกิดจากการเสียสละแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงดำรงชีวิตอยู่แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา แต่มีกฎหมายที่เข้มแข็งในการควบคุมประชาชนให้อยู่ในระเบียบวินัย

เนื่องจากภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และกฎหมายบ้านเมืองของอเมริกาแตกต่างจากประเทศไทย การจะทำอะไรถ้าขาดความรู้ความเข้าใจย่อมทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกับคนในพื้นที่ และผิดกฎหมายบ้านเมือง

ชาวตะวันตกมีความเพียบพร้อมด้วยวัตถุนิยมจนเกินความพอดี จึงไม่มีความสุขที่สมบูรณ์แบบโดยเฉพาะความสุขสงบทางจิตใจ...

ศึกษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี กฎหมายบ้านเมืองของประเทศนั้นๆ เพื่อจะได้เข้าใจบริบททางสังคมและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข^๖

แสดงให้เห็น สิ่งที่สำคัญในการเผยแผ่ คือ การศึกษาภูมิประเทศ ประวัติภูมิหลัง สภาพทางสังคม ทัศนคติและเหตุปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการช่วยส่งเสริมการเผยแผ่ เช่น การรู้ว่า ชาวตะวันตกมีความต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาในแง่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น

(๒) หลักการและเหตุผลในการวางแผนงาน

การดำเนินงานต่าง ๆ จำเป็นต้องมีหลักการและเหตุผลในการดำเนินเพื่อให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม พระพรหมชริณญาณได้แสดงความเห็นถึงเหตุผลที่เริ่มดำเนินงานด้านการเผยแผ่ โดยหลักสำคัญคือ คนไทยที่ไปพักอาศัยอยู่ต่ออเมริกาหรือในประเทศอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธที่มีความต้องการให้มีวัดเป็นศูนย์รวมในการทำบุญ ทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีไทยและกิจกรรมต่าง ๆ

^๖ สัมภาษณ์ พระพรหมชริณญาณ (ปสฤทธ์ เขมจฺโกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ไทย ในขณะเดียวกัน ชาวต่างชาติโดยปกติมีวิถีชีวิตแวดล้อมวัตถุนิยมบริโภคนิยมสูง มีความเป็นอิสระและเสรีภาพ เครื่องกฎหมายมาก ชอบศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ ไม่ชอบไสยศาสตร์หรือทำทานแบบชาวไทย ชาวต่างชาติยังขาดความสุขสงบทางจิตใจ หากได้พระสงฆ์ไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะตอบสนองความต้องการของชาวชาติ ในแง่การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการศึกษาวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน^๗ เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปหลักการและเหตุผลสำคัญได้ ๒ ประการ คือ (๑) ต้องการรักษาศรัทธาของคนไทยไว้และให้เพิ่มมากขึ้น (๒) ต้องการศรัทธาให้ชาวต่างประเทศได้สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

(๓) เป้าหมายและวัตถุประสงค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กลุ่มเป้าหมาย คือ ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ ชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในรัฐต่าง ๆ และประชาชนผู้สนใจศึกษาและปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา

พระพรหมวชิรญาณได้กำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้ปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมาย โดยกำหนดขั้นตอนคือ (๑) การสร้างวัดไทยให้มีศูนย์รวมจิตใจของประชาชน (๒) การก่อตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยในอเมริกา (๓) การส่งพระธรรมทูตเพื่อช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ สอดคล้องกับความเห็นว่า

“สร้างวัดไทยให้มีศูนย์รวมในการทำบุญกุศล ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไทย...ก่อตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยในอเมริกาเพื่อให้พระธรรมทูตในอเมริกาได้ช่วยเหลือเกื้อกูลและทำกิจกรรมร่วมกันในการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดนให้กว้างไกลยิ่งๆ ขึ้นไป”^๘

การดำเนินงานดังกล่าว พระพรหมวชิรญาณ ได้มีกำหนดเป้าหมายตามหลักที่พระพุทธเจ้าได้สอนไว้ และมีจุดประสงค์หลักเพื่อประโยชน์และความสุขแก่มนุษยชาติ ในขณะเดียวกัน ได้ยึดแนวทางการทำงานด้วยความอดทนไม่เห็นแก่ความยากลำบาก หมั่นศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมายบ้านเมืองของรัฐนั้นๆ และฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ความสามารถในวิชาการต่างๆ รวมทั้งประพาสดินให้เป็นสมณะที่ดีมีมารยาทและความประพฤติเรียบร้อย ทำให้เกิดศรัทธาแก่ประชาชนทั่วไป

(๔) แนวคิดในการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ

พระพรหมวชิรญาณได้ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีแนวคิดที่ใช้ในการทำงาน ตามหลักของพระพุทธศาสนาดังกล่าว และได้แสดงความเห็นถึงกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบโดยยึดหลักพระพุทธศาสนา ดังนี้

^๗ สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมงโกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

^๘ สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมงโกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

(๔.๑) หลักการเป็นผู้นำที่ดี

การเป็นผู้นำที่ดี หมายถึง หลักปฏิบัติในการวางตนและเป็นตัวอย่างที่ดี การมีศิลปะในการโน้มน้าว จูงใจ กระตุ้นและให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน เกิดความตั้งใจและเต็มใจร่วมกันทำงานต่าง ๆ ให้สำเร็จ พระพรหมวชิรญาณ ได้ยึดถือหลักการเป็นผู้นำ คือ ต้องมีปัญญามองการณ์ไกล ต้องเป็นผู้ฉลาดสามารถในการวางแผนและฉลาดในการใช้คน ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการธุระต่าง ๆ หรือกิจการทั้งปวงได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่น ซึ่งเป็นทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

ในความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพระพรหมวชิรญาณ คือ (๑) เป็นผู้นำด้านการเผยแผ่ธรรมให้กับผู้นำชุมชน คณะรัฐบาล และบุคคลสำคัญของประเทศ^๙ ซึ่งถือว่าการเผยแผ่โดยยึดเอาใจกลางใหญ่ของกลุ่มชน เพราะผู้นำชุมชนหรือรัฐบาลอยู่ในศีลธรรม ประชาชนที่เป็นบริวารก็ถือเอาเป็นแบบอย่างไปปฏิบัติด้วย (๒) มีใจมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวในการให้ธรรม แสดงให้เห็นว่า พระพรหมวชิรญาณ มีความเด็ดเดี่ยวในการเข้าไปบุกเบิกสร้างวัดไทยในสหรัฐอเมริกา เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๑๐}

(๔.๒) การทำงานเป็นทีม

แนวคิดในการทำงานเป็นทีมหรือหมู่คณะ ได้ยึดแนวทางตามหลักพระพุทธศาสนาว่า “สุขา สงฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานํ ตโป สุโข” แปลว่า ความสามัคคีของหมู่เป็นเหตุนำสุขมาให้ ความเพียรของคนที่สามัคคีกัน เป็นเหตุนำสุขมาให้^{๑๑} พระพรหมวชิรญาณได้ดำเนินงานตามแนวคิดดังกล่าว โดยวิธีการสร้างความพร้อมเพรียงกันในการทำงาน ด้วยแนวคิดและอุดมการณ์เดียวกันอย่างมุ่งมั่น สอดคล้องกับความเห็นว่า

“เริ่มต้นพยายามให้ทุกรูปทำกิจของสงฆ์พร้อมเพรียงกัน เช่น ทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น และช่วงฉันเช้า – ฉันเพล เพราะในช่วงนี้พระธรรมทูตทุกรูปมีโอกาสได้อยู่พร้อมหน้ากัน สามารถที่จะปรึกษาหารือและแนะนำกันและกันได้เป็นอย่างดี”^{๑๒}

(๔.๓) แนวคิดการปลูกศรัทธาประชาชนในต่างประเทศ

พระพรหมวชิรญาณได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับวิธีปลูกศรัทธาจากประชาชนไทยและชาวต่างประเทศไว้ว่า

^๙ สัมภาษณ์ พระมหาธีรวงษ์ ญาณสุธีโร, รองประธานกรรมการอำนวยการ รูปที่ ๒ / เลขานุการ วัดนวมินทราชูทิศฯ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๙ มีนาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐} สัมภาษณ์ คุณเอี้ยง แทน, ผู้ประสานงานและล่ามแปลภาษา สมาชิกวัดนวมินทราชูทิศ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙๔/๙๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมงฺโกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

“ประพุดิตนให้ถึงพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรม (วิชาและจรณะ) มีความรู้ความสามารถและมีอาจารย์มีความเป็นสมณะที่ดี”

“เริ่มแรกช่วยให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต ครอบครัว หน้าที่การงาน การเงิน หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เขามาขอคำปรึกษาแนะนำตามหลักจิตวิทยา เมื่อเขาเห็นว่าสามารถเป็นที่พึ่งทางใจได้ เขาก็เหล่านั้นจึงหันมาเคารพนับถือ แล้วค่อยสอนให้เขาศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาด้วยการทำบุญให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา”^{๑๓}

สรุปว่า การสร้างศรัทธาต่อประชาชนให้หันสนใจปฏิบัติพระพุทธศาสนา ต้องมีคุณสมบัติที่ดี คือ มีวิชาและจรณะดี (ความรู้ยิ่งและคุณธรรมดีงาม) ความรู้ความสามารถให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต ครอบครัว หน้าที่การงาน การเงินและปัญหาต่าง รวมทั้งเป็นที่พึ่งทางใจ

(๕) การสื่อสารและช่องทางในการถ่ายทอดความรู้

กระบวนการทำงานในด้านการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ของพระพรหมวชิรญาณ มีองค์ประกอบที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

(๕.๑) สื่อที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

- ๑ วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
- ๒ กิจวัตรประจำวัน
- ๓ กิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
- ๔ ภาษาไทย ศิลปะและวัฒนธรรมไทย
- ๕ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา
- ๖ สื่อบุคคล : พระธรรมทูต, พระพรหมวชิรญาณ

(๕.๒) เครื่องที่ใช้ในการสื่อสาร

- ๑ ใช้ภาษาท้องถิ่น, ภาษาไทย (การสอนภาษาไทยแก่คนไทยที่อยู่ในต่างประเทศ)
- ๒ บุคคล : การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้ทำตาม
- ๓ ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
- ๔ พระธรรมเทศนา ปาฐกถาธรรม สอนทนาธรรม การจัดบรรยายธรรมทางวิทยุและ

โทรทัศน์

๕. การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะและเผยแผ่ธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น Website, youtube, Facebook โทรทัศน์ วิทยุ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

(๕.๓) กลุ่มประชากรหรือเป้าหมาย

คือประชาชนคนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ ชาวต่างประเทศที่สนใจการศึกษาหลักการในพระพุทธศาสนาและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมงฺโกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

(๕.๔) กระบวนการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้

๑ ช่วยให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต ครอบครัว หน้าที่การงาน การเงิน หรือปัญหาต่างๆ ที่เขามาขอคำปรึกษาแนะนำตามหลักจิตวิทยา

๒ ช่วยสอนและให้การศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนา รวมทั้งการพัฒนาด้านหลักศีล สมาธิและเจริญภาวนา

๓ ประพฤติตนให้ถึงพร้อมด้วยความรู้และคุณธรรม (วิชาและจรณะ) มีความรู้ความสามารถและมีอาจารย์มีความเป็นสมณะที่ดี

วิธีการสื่อสารดังกล่าวเกิดผลตอบรับจากชาวต่างชาติโดยเฉพาะกับการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน เนื่องจากการปฏิบัติตนด้วยการเข้าไปให้คำแนะนำและปรึกษาจนผู้รับเกิดความพึงพอใจ สอดคล้องความเห็นของพระพรหมวชิรญาณว่า

มีวิธีการโดยให้คำแนะนำแก่ชาวอเมริกันที่เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาในด้านหลักธรรม และหลักปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพราะชาวอเมริกันสนใจในการปฏิบัติกัมมัฏฐานมากกว่าการบริจาทาน

การไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างแดน ไปเสนอหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีไทย จะไม่ไปปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงชาวต่างประเทศ เพียงนำเสนอให้เข้าใจหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธเจ้าสอนอะไร วัฒนธรรมประเพณีไทยเป็นอย่างไร เมื่อเขาสนใจเขาจะปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงสุดแต่ศรัทธาของเขาเองไม่มีการบังคับ^{๑๔}

สรุปว่า วิธีการสื่อสารที่ดีคือ การประพฤติตนเป็นคนดีเหมาะสมและความรู้ความสามารถ ในการให้คำปรึกษา การแก้ปัญหา เป็นที่พึ่งพิงทางใจได้ รวมทั้งการนำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับจริตของคนในพื้นที่นั้น โดยไม่กระทบกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี หรือต้องเปลี่ยนแปลงคนให้เป็นตามที่ตนต้องการ เพียงแค่นำเสนอหลักธรรมให้ผู้ฟังรับรู้ และน้อมนำไปปฏิบัติ จนเกิดผลเป็นประจักษ์ด้วยตนเอง โดยไม่ได้ใช้อำนาจความเชื่อหรือการบีบบังคับ

(๖) ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นในด้านการส่งเสริมความรู้ในงานและการประยุกต์ใช้ ที่พระพรหมวชิรญาณได้นำหลักการทางพระพุทธศาสนาหรือขั้นตอนปฏิบัติต่าง ๆ ไปสื่อสาร ด้วยการใช้ความรู้ สั่งสอนและถ่ายทอดให้ผู้อื่นเกิดความชวนชววย สนใจ ใฝ่รู้ตาม ซึ่งเป็นพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความสามารถของคนในการปฏิบัติงาน และผลความสำเร็จของงานโครงการที่ได้ดำเนินการไปทั้งหมด และผลสำเร็จที่เกิดขึ้นโดยตรงกับประชาชน ชุมชน สังคม สรุปได้ดังนี้

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมฺงโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

(๖.๑) ผลสำเร็จจากการศึกษาและสั่งสมประสบการณ์ ด้วยความพยายามศึกษา ทบทวนความรู้ทางธรรมและทางโลกที่ได้ศึกษามาอยู่เสมอ และศึกษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมายบ้านเมืองของประเทศนั้นๆ ทำให้สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้อง ทำให้เข้าใจบริบท ทางสังคม และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข แม้ในสังคมที่แตกต่างด้านศาสนา แนวคิดและวัฒนธรรม เป็นต้น

(๖.๒) ผลสำเร็จจากการเป็นผู้นำการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลง โดยวิธีการใน การกระตุ้นและผลักดันคนอื่นให้เกิดความต้องการจะปรับเปลี่ยนหรือมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ด้านเผยแผ่ และได้เป็นผู้นำในการปรับเปลี่ยนนั้น ผลักดันวิสัยทัศน์ ปลุกขวัญกำลังใจ สร้างศรัทธา ความเชื่อมั่น กำหนดแผนการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม จนประสบความสำเร็จด้วยวิธีการที่ เหมาะสม

(๖.๓) ผลสำเร็จต่อประชาชนและสังคม

ผลสำเร็จโดยตรงคือประโยชน์สุขของประชาชน สอดคล้องกับความเห็นของ พระพรหมวชิรญาณว่า

ทำให้คนไทยในต่างแดนมีวัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจ ได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อประเทศชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ และทำให้ชาวต่างประเทศผู้สนใจใน พระพุทธศาสนาได้มาศึกษาและปฏิบัติธรรมเพิ่มจำนวนมากขึ้น” “ทำให้พุทธศาสนิกชน สนใจในการเข้าวัดทำบุญ ร่วมกันสร้างวัด ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์มากขึ้นแม้จากถิ่นฐานบ้านเดิมมาอยู่สถานที่ห่างไกล^{๑๕}

๔.๓ วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร)

๔.๓.๑ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

(๑) บทบาทด้านการเผยแผ่ด้วยการปกครองคณะสงฆ์ในต่างประเทศ

บทบาทหน้าที่ของพระพรหมวชิรญาณในด้านการบริหารปกครอง ท่านได้ดำเนินการเผยแผ่ตามนโยบายของคณะสงฆ์ โดยมีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบบริหารปกครองคณะสงฆ์ใน ต่างประเทศ เป็นผู้นำคณะสงฆ์และบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ เป็นผลสำเร็จ ในฐานะที่เป็น ประธานโครงการสร้างวัด รวมทั้งขับเคลื่อนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่บุคคล สังคมและ พระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนในทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติยอมรับ ดังปรากฏเกียรติคุณยกย่อง การบำเพ็ญประโยชน์และคุณความดีของพระพรหมวชิรญาณเป็นอย่างดี ในฐานะที่เป็นผู้นำ ได้ บริหารงานต่างๆ ต่อเนื่องนับแต่เริ่มต้นโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงแรก จนถึงปัจจุบัน โดย ได้เป็นประธานกรรมการอำนวยการวัดธัมมามาราม นครชิคาโก ประธานกรรมการอำนวยการวัดพุทธ

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

ธรรม สหรัฐอเมริกา ประธานโครงการสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ ศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน และศูนย์วัฒนธรรมอเมริกัน-ไทย นครบอสตัน สหรัฐอเมริกา ประธานกรรมการอำนวยการวัดนวมินทรราชูทิศ นครบอสตัน สหรัฐอเมริกา ประธานอุปถัมภ์และที่ปรึกษาในการสร้างวัดพุทธลาว รัฐอิลลินอยส์ เพื่อพระสงฆ์และชาวลาวยอพยพในรัฐอิลลินอยส์ ประธานอุปถัมภ์และที่ปรึกษาในการสร้างวัดพุทธเขมร รัฐอิลลินอยส์ เพื่อพระสงฆ์และชาวเขมรอพยพในรัฐอิลลินอยส์ กรรมการอุปถัมภ์ที่ปรึกษาวัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน กรรมการอุปถัมภ์ที่ปรึกษาวัดพุทธรังษี นครไมอามี กรรมการอุปถัมภ์และที่ปรึกษาสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา รองประธานอำนวยการสร้างวัดพุทธสิริราชคฤห์ เมืองราชคฤห์ ประเทศอินเดีย สอดคล้องกับความเห็นของพระครูปริยัติภาวนานิเทศก์ (วิ) (โสภิน โสปาโกโพธิ) ว่า

พระพรหมวชิรญาณเป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวกับเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างมาก ดังเช่นกรณีที่พระพรหมวชิรญาณเป็นผู้ที่ได้มีส่วนไปเคลียร์ใกล้เคียงทำความเข้าใจเรื่องคดีของวัดกุษาธุวนารามที่นครนิวยอร์กในสมัยนั้น มีแนวความคิดที่จะตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยขึ้นเพื่อให้พระสงฆ์ไปเผยแผ่ได้มีระบบระเบียบบนสายงานเดียวกัน เป็นผู้วางระเบียบเพื่อให้เป็นข้อปฏิบัติของคณะสงฆ์ คือ พระธรรมทูตที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในสหรัฐอเมริกา เรียกว่า สมัชชาสงฆ์ไทย ให้เป็นแนวปฏิบัติอันเดียวกันสำหรับวัดไทยทุกวัดในประเทศสหรัฐอเมริกา และก็ได้รับการยอมรับในแนวคิดจากคณะสงฆ์สมัยนั้น พระพรหมวชิรญาณเป็นผู้ที่เรียกว่ามีบทบาทในวงการของพระเถระผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบในการพระศาสนาในฝ่ายของประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นผู้วินิจฉัยหรือว่าตัดสิน เป็นประธานในที่ประชุม อันนี้ก็เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์ไทยทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สหรัฐอเมริกาถือว่าพระพรหมวชิรญาณเป็นผู้ก่อตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยและเป็นผู้ก่อตั้งวัดธัมมาราม นครชิคาโก และเป็นผู้ก่อตั้งวัดนวมินทรราชูทิศ นครบอสตัน เถลิงพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช อันนี้โลกเขายอมรับอยู่แล้ว^{๑๖}

ด้วยการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศ ต้องมีการจัดตั้งและดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายของในประเทศนั้น ซึ่งจะทำให้การเผยแผ่เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับความเห็นของพระโสภณวชิราภรณ์ว่า “การเผยแผ่ในต่างประเทศของไทยได้เกิดสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ถือว่าเป็นองค์กรตามกฎหมาย ไม่ใช่ส่วนตัวแล้ว เป็นองค์กรตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา จนองค์กรนี้เป็นอยู่พัฒนาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน สหรัฐอเมริกา

^{๑๖} พระครูปริยัติภาวนานิเทศก์ (วิ) (โสภิน โสปาโกโพธิ), เจ้าอาวาสวัดวังปลาโด และที่ปรึกษาสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

มาให้เป็นผู้รับรองวิชาชีพของบุคคลที่จะทำงานในสหรัฐอเมริกา ถ้าใครที่บอกว่าตนเองเป็นชาวพุทธแบบเถรวาท องค์การนี้เป็นผู้รับรองให้ด้วย”^{๑๗} และทำให้สามารถปกครองและบริหารงานด้านการเผยแผ่ขยายเพิ่มเติมออกไปอีกในวัดต่าง ๆ ตามที่พระเทพวิสุทธิโมลีได้ให้ความเห็นว่า พระพรหมวชิรญาณเป็นประธานโครงการพุทธศาสนิกสัมพันธ์นานาชาติ ระหว่างวัดกับองค์กรและชาวพุทธนานาชาติในสหรัฐอเมริกา และเป็นเจ้าภาพจัดประชุม “วิสาขบูชานานาชาติ และ วิปัสสนา นานาชาติ” (๑๑ ชาติ พุทธศาสนา ในสหรัฐฯ) เพื่อถือเป็นโอกาสประชุมปรึกษาหาแนวทางในการร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในระหว่างนั้น ท่านก็ได้ให้ความช่วยเหลือไปยังกลุ่มคนลาว คนไทย คนลาวเขมร เวียดนาม”^{๑๘} ในขณะเดียวกันก็เกิดประโยชน์ที่เป็นคุณูปการในด้านอื่นด้วย เช่น การจัดโครงการหรือกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล ที่เห็นว่า พระพรหมวชิรญาณได้เห็นสิ่งดีหรือสิ่งที่ด้อยหรือสิ่งที่ขาดหรือสิ่งที่เหมาะสม ก็นำมาปรับมารวมกัน และมักจัดให้มีกิจกรรมในการที่จะส่งเสริมให้ศึกษาพระพุทธศาสนาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งการจัดให้มีการเทศน์ มีกิจกรรมประจำปีของวัด แสดงว่า ท่านเป็นนักบริหารทางศาสนาและการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาและการศึกษาอย่างยอดเยี่ยม^{๑๙}

ด้านการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมทูต ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในสหรัฐอเมริกา พระพรหมวชิรญาณได้มีบทบาทสำคัญ ๓ ด้าน คือ (๑) บทบาทของผู้สนับสนุนงานพระธรรมทูต (๒) บทบาทเป็นผู้ชี้แนะหรือบอก เช่นกรณีของบอกเรื่องพระธรรมทูต พระพรหมวชิรญาณจะบอกให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ไปเลย ส่วนบทบาทในประเทศไทยนั้น จะเป็นบทบาทของการผลักดันให้เกิดขึ้น หนุนให้เกิด เช่น การอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศเมื่อคราวที่แล้ว พระพรหมวชิรญาณก็เป็นกำลังสำคัญในการเสนอเรื่องพระธรรมทูตแล้ว และมาผลักดันในคณะสงฆ์ไทยให้มีการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ^{๒๐} (๓) บทบาทและหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่ว่าในหรือต่างประเทศก็ตาม ก็ต้องอาศัย

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระโสภณวชิราภรณ์, (ใส่ว ชาติโก), วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สบปัญโญ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระโสภณวชิราภรณ์, (ใส่ว ชาติโก), วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ความมีพระธรรมวินัยเป็นตัวกำกับ เป็นตัวแสดงบทบาท ไม่ว่าจะเป็นการเทศน์ การสอน การบรรยาย หรือการแสดงตัวอย่างที่ดี คือบทบาทที่ดี^{๒๑} สอดคล้องกับความเห็นของพระเทพวิสุทธิโมลีที่กล่าวว่า

พระพรหมวชิรญาณเป็นประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและทำหน้าที่กำกับดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลและสนับสนุนศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยทุกวัดที่เป็นสมาชิกภายใต้สมัชชาฯ ทั้งหมด เป็นประธานโครงการฯ จัดประชุมถวายเป็นความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติศาสนกิจเกื้อกูลแก่พระธรรมวินัย แก่พระสงฆ์ไทยทุกวัดในสหรัฐอเมริกา สมัยสามัญประจำปี ปีละ ๑ ครั้ง เพื่อนำสาระจากการประชุมไปปฏิบัติให้สอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน”^{๒๒}

การบริหารปกครองของพระพรหมวชิรญาณได้ปฏิบัติตามกรอบของพระธรรมวินัยเคร่งครัด ด้วยความมีคุณธรรม จริยวัตรตรงตามและมีปัญญารอบรู้ในการบริหารจัดการดี “หลักใหญ่ในเรื่องของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเรื่องของการจัดการการบริหารวัดเพื่อรักษาวัดหรือพัฒนาวัด ไม่ได้บริหารแบบเมืองไทย เพราะการบริหารจัดการหลายรูปแบบ ในเรื่องการเผยแผ่กันหลายรูปแบบ จะทำผลเสียไม่ได้ จะถูกกล่าวหาว่า กล่อมเอาลูกหลานเข้ามาเข้าศาสนา จะถูกฟ้องร้องได้ ก็ระมัดระวัง ในเรื่องของการจัดการบริหารเรื่องรักษาวัด ตลอดจนการรักษาศรัทธาของประชาชน จะมีการบริหารจัดการตามกฎหมายที่เรียกว่า By Laws กฎข้อบังคับ กฎวัด แต่ว่าสอดคล้องกับกฎหมายของทางอเมริกา โดยแต่ละวัดจะมี By Laws ของแต่ละวัด กฎข้อบังคับ กรรมการ การบริหารจัดการ เรื่องการเงินการทอง แผนงานต่างๆ มีความชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา”

แสดงให้เห็นว่า พระพรหมวชิรญาณเจริญรอยตามพระพุทธปณิธานหรือพระพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์ คือสาวกหรือลูกศิษย์ที่ดีต้องปฏิบัติตามที่ครูบาอาจารย์ได้เคยปฏิบัติมา และทำงานด้วยอุดมคติ อุดมการณ์ ไม่ได้ทำงานเพื่อหวังยศ หวังตำแหน่ง หรือหวังเงินทองอะไร แต่ทำงานเพื่องาน ซึ่งถือเป็นแนวปฏิบัติอยู่ตลอด และเป็นพระเถระผู้มีปฏิสัมภิทา ๔ คือ มีปัญญาแตกฉานในเรื่องเหตุ ในเรื่องผล ในเรื่องการใช้ภาษา ในเรื่องการใช้ปฏิภาณไหวพริบ อันนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก”^{๒๓}

สรุปว่า พระพรหมวชิรญาณได้บริหารปกครองคณะสงฆ์และดำเนินงานด้านการเผยแผ่ในต่างประเทศปรากฏผลสำเร็จในหลายส่วน กล่าวคือ ในด้านการบริหารงานโครงสร้างและจัดสร้างวัด ศูนย์การศึกษาและปฏิบัติธรรม การบริหารงานในฐานะเป็นประธานสมัชชาสงฆ์ ในฐานะเป็นเลขานุการแม่

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูสิริธรรมวิเทศ (พระมหาณัต อดตจารี), เลขาธิการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและประธานอำนวยการวัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี. ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สปปญโญ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษจันทน์ ทองประเสริฐ, ราชบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘.

กองงานพระธรรมทูตได้คลี่คลายปัญหาและสนับสนุนการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์และชาวไทยในนครนิวยอร์กและในสหรัฐอเมริกา และเป็นผู้ขับเคลื่อนสันติภาพทางศาสนาเพื่อให้เกิดสันติสุข โดยเป็นประธานโครงการพุทธศาสนิกสัมพันธ์นานาชาติระหว่างวัดกับองค์กรและชาวพุทธนานาชาติในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งจัดงานวิสาขบูชานานาชาติและวิปัสสนาจารย์นานาชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบริหารปกครองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้ทำงานด้วยอุดมคติ อุดมการณ์ ไม่หวังลาภยศ สรรเสริญ ทำงานเพื่องานอย่างสม่ำเสมอ เสมอต้นเสมอปลาย ตรงไปตรงมา นับได้ว่าเป็นผู้มีปฏิภาณ ๔ ในการบริหารปกครอง คือ มีปัญญาแตกฉานในเรื่องเหตุ ในผล ในการใช้ภาษาเป็น และไหวพริบปฏิภาณในการแก้ไขปัญหา

(๒) บทบาทด้านการเผยแผ่ด้วยการจัดการศึกษาในต่างประเทศ

พระพรหมวชิรญาณเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อพัฒนาคนในต่างประเทศ นับตั้งแต่เริ่มแรกได้จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อสอนธรรมะ และจัดทำโครงการโรงเรียนภาคฤดูร้อนเพื่ออบรมศีลธรรมจริยธรรม จัดให้ครูอาสาสมัครจากคณะครูศาสนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยแก่เยาวชนในสหรัฐอเมริกา และได้เผยแผ่แนวคิดดังกล่าวไปยังรัฐต่าง ๆ รวมทั้งการให้การศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาด้วย สอดคล้องกับความเห็นว่า พระพรหมวชิรญาณได้ขยายโครงการสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย ไปเปิดสอนทุกวัดในสหรัฐอเมริกา ที่มีความพร้อม โดยร่วมมือกับคณะครูศาสนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดส่งครูอาสาสมัคร ไปช่วยสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยทั่วทุกรัฐในสหรัฐอเมริกา อันนี้คือความต้องการของพระพรหมวชิรญาณ ถ้าเรื่องอะไรต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ก็จะดึงเข้าไปทันที และมีนโยบายหลายอย่างที่เกิดขึ้น เช่น ภาษาไทย วัฒนธรรมไทย สอนภาษาไทยภาคฤดูร้อน ดนตรีไทย นาฏศิลป์ ก็เกิดจากโครงการของสมัชชาสงฆ์ไทย”^{๒๔}

ในแง่การพัฒนาวงการจิตใจ พระพรหมวชิรญาณได้ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวต่างชาติ ซึ่งจะไม่บอกว่าศาสนาพุทธดี ศาสนานั้นแล้ว แต่ชาวต่างชาติที่มีศรัทธาในศาสนาพุทธเข้ามาปฏิบัติ ธรรมเนียมแบบเดิมมาก่อน ที่วิปัสสนากรรมฐานแบบไทยเข้าไป เป็นธรรมเนียมแบบยุบหนอพองหนอก็ได้รับความนิยมสูง และเป็นประโยชน์ต่อชาวต่างชาติ เพราะทำมาจนเห็นประโยชน์ ทำให้บางคนขออนุญาตกรรมฐาน นั่งทำวัตรสวดมนต์ก่อนไปทำงาน การที่ชาวต่างชาติหันมานับถือหรือปฏิบัติพระพุทธศาสนา เพราะกรรมฐาน เนื่องจากการปฏิบัติกรรมฐานไม่มีคนสอน

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สปปญโญ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

โดยตรงอย่างลึกซึ้ง^{๒๕} และในด้านการศึกษอื่น ๆ พระพรหมวชิรญาณได้ให้มีการศึกษาผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้และเผยแผ่ผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยด้วย คือ การจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์โลกพระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติฯ วัดยานนาวา (WBTV = World Buddhism Television Watyannawa) โดยเล็งเห็นว่า “ประชาชนที่สนใจธรรมะจากการทัศนศึกษาหรือจากการฟัง ยุคโลกยุคเทคโนโลยีมันเจริญ ก็ต้องใช้สื่อทำให้เขาสนใจ พระพรหมวชิรญาณได้นำไอเดียจากการตลาดของอเมริกาในการทุ่มโฆษณาขายสินค้าต่างๆ มาประยุกต์ใช้กับทีวี เรื่องเทคโนโลยีที่เผยแผ่ในประเทศไทยและในต่างประเทศด้วย เพราะความฉลาดและมีความพร้อมด้านอุปกรณ์ บุคลากร มีทุนศรัทธาและทุนทรัพย์ที่จะทำ มีปัจจัยช่วยหลายด้าน จึงเรียกว่าเป็นผู้ทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มหาศาล”^{๒๖} “พระพรหมวชิรญาณทำได้อย่างละเอียดรอบคอบ รวมทั้งการเผยแผ่ทางวิทยุ ทีวี ที่ถือว่าเป็นช่องทางการเผยแผ่ที่สำคัญ เพราะถ่ายทอดออกอากาศไม่ใช่แต่ประเทศไทยเท่านั้น ยังถ่ายทอดไปยังต่างประเทศด้วย โดยอาศัยสื่อ จึงเป็นเทคนิคเฉพาะในการเผยแผ่ และจะคอยดูแลตรวจสอบอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด”^{๒๗}

สรุปว่า พระพรหมวชิรญาณได้เป็นผู้ให้การส่งเสริม พัฒนาและขับเคลื่อนการศึกษาในหลายมิติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเยาวชน ประชาชน สังคมและประเทศชาติ กล่าวคือ การตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อสอนธรรมะ การจัดโครงการภาคฤดูร้อน การให้การเรียนการสอนสอนภาษาไทย วัฒนธรรมไทยแก่เยาวชนในสหรัฐอเมริกาและรัฐต่าง ๆ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวต่างชาติ การจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์โลกพระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติฯ วัดยานนาวา (WBTV = World Buddhism Television Watyannawa) ซึ่งมีประโยชน์ต่อเผยแผ่สื่อเทคโนโลยี เนื่องจากเป็นถ่ายทอดออกอากาศในประเทศไทยและส่งไปยังต่างประเทศด้วย

(๓) บทบาทการเผยแผ่ด้วยสาธารณสงเคราะห์ในต่างประเทศ

งานสาธารณูปการในต่างประเทศ ได้เริ่มต้นเมื่อพระพรหมวชิรญาณได้เป็นประธานโครงการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (เป็นเจ้าอาวาสวัดธัมมมาราม นครชิคาโก รัฐอิลลินอยส์, เป็นประธานสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา) เป็นประธานโครงการสร้างวัดอื่น ๆ เช่น วัดพุทธาวาส นครฮิวสตัน รัฐเท็กซัส, วัดพุทธรังษี นครไมอามี รัฐฟลอริดา เป็นต้น เนื่องจากเล็งเห็นประโยชน์ต่อประชาชนและพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะชาวไทยที่มีครอบครัวอาศัยอยู่ในต่างประเทศ และต้องการ

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สปปญโญ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๖} พระครูปริยัติถาวรานันทะ (วิ) (โสภิน โสปาโกโพธิ), เจ้าอาวาสวัดวังปลาโด และที่ปรึกษาสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

มีวัด รวมทั้งพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ และในยุคแรกที่บุกเบิก พระพรหมวชิรญาณประสบปัญหาหลายด้านในการดำเนินงาน เนื่องจากบุคลากรมีไม่เพียงพอ ในการทำงานจึงต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในทุก ๆ เรื่อง “พระพรหมวชิรญาณทำงานหนักจริง ๆ หนักหน่วงที่สุด แม้เป็นพระราชาคณะ แต่ทำทุกอย่างเหมือนพระลูกวัด พระในอเมริการุ่นบุกเบิกล้างถ้วยล้างชาม ถูพื้น ล้างห้องน้ำห้องส้วม เพราะจะไปอาศัยชาวบ้านไม่ได้ ชาวบ้านต้องทำมาหากิน ที่วัดธัมมมารามนี้ จึงทำงานอะไรมากมาย”^{๒๘} “รวมทั้งได้ขยายงานไปหลายแห่งในฐานะเป็นคนบุกเบิก อย่างวัดพุทธรังสี นครไมอามี วัดพุทธาวาสที่เท็กซัส นครฮิวส์ตัน พระพรหมวชิรญาณจึงมีความภูมิใจและมักจะพูด “มีความดีใจ มีความภูมิใจว่าเอาพระพุทธศาสนามาให้ไว้ในสหรัฐอเมริกา พระพุทธศาสนาประดิษฐานอยู่ ซึ่งจะมีความมั่นคงมากกว่าที่อื่น”^{๒๙}

ในการดำเนินงานจัดสร้างสิ่งต่าง ๆ อาศัยกำลังกาย กำลังปัญญาและความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา กับศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทำให้วัดไทยในสหรัฐอเมริกา เป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ในงานสำคัญหลายด้าน แสดงให้เห็นปรากฏชัดว่า “ด้วยประสบการณ์และความเป็นผู้รอบรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ ของพระพรหมวชิรญาณ ท่านได้จัดสร้างวัดนวมินทรราชูทิศ นครบอสตัน มลรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกานั้น ได้เยี่ยมยอดมาก เรียกว่า เป็นวัดไทยที่มีความสมบูรณ์แบบที่สุด อาณาบริเวณกว้างขวาง แต่ก็ไม่มากมายจนเกินไป มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่เป็นสัดส่วนชัดเจน ได้แก่ เขตสังฆาวาส เขตที่พักของครูอาสาที่จะไปสอน ที่พักผู้ที่จะมาปฏิบัติธรรม ที่พักครูบาอาจารย์ แม้กระทั่งจุดบางจุด ก็ไม่นึกเลยว่าจะคิดสร้าง พระพรหมวชิรญาณก็เอามาทำให้สมบูรณ์ครบถ้วนกระบวนความ ทุกอย่างสมฤทธิ์สำเร็จบริบูรณ์”^{๓๐} รวมทั้งเป็นสถานฝึกอบรมบุคลากรและประชาชนทั่วไป ได้เข้ามาศึกษา อบรม ฝึกปฏิบัติ หรือจัดกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและบำเพ็ญกุศล เนื่องจากมีอุปกรณ์ประกอบการสอนไว้ให้พร้อม”^{๓๑} และบทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งทำให้พระพรหมวชิรญาณเป็นที่เคารพของประชาชนในต่างประเทศ คือ การสร้างชุมชนเข้มแข็ง ช่วยเหลือ ให้ศิษยานุศิษย์รักและเมตตาผู้อื่น^{๓๒}

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สปปญโณ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สปปญโณ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ อ่ำไพ สุจริตกุล, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณอ่ำไพ สุจริตกุล, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระมหาธีรวงษ์ ญาณสุธีโร, รองประธานกรรมการอำนวยการ รูปที่ ๒ / เลขานุการวัดนวมินทรราชูทิศฯ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๙ มีนาคม ๒๕๕๙.

สรุปว่า พระพรหมวชิรญาณ ได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อใช้ในงานด้านเผยแผ่ โดยวางแผน นโยบายบนพื้นฐานของเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยไม่จำกัดแบ่งแยกเชื้อชาติ ชนชั้น และศาสนา โดยถือหลักตามคำกล่าวว่า “สุขทุกข์ของมนุษยชาติเนื่องถึงกัน” สิ่งทีสร้างและพัฒนาตลอดมา จึงเป็นประโยชน์สุขและก่อให้เกิดสันติภาพแก่ชาวโลกทั้งมวลด้วย

๔.๓.๒ ด้านหลักการและวิธีการสอน

ผลการให้สัมภาษณ์ด้านหลักการและวิธีการสอนของพระพรหมวชิรญาณ พบว่า

ด้านหลักการของนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านได้ทำหน้าที่ในฐานะเป็นสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยปฏิบัติตามอุดมการณ์และจุดมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าที่ทรงต้องการช่วยชาวโลกให้พ้นทุกข์ จึงเที่ยวจาริกไปประกาศพรหมจรรย์ คือ การทำให้พระศาสนางามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด โดยนำเอาอุดมการณ์ หลักการและวิธีการของพระพุทธองค์ที่ได้ทรงประทานเป็นพระโอวาทปาติโมกข์ ท่านได้นำมาเป็นกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง^{๓๓} ได้ใช้หลักธรรมเดียวกันในการนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ยังดินแดนตะวันตกโดยเฉพาะในดินแดน ทำให้เกิดประโยชน์แก่ชาวต่างชาติ รวมทั้งได้ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ สอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์ไทย โดยใช้พุทธโบาย ท่านใช้หลักการตามที่ว่า สถาบันพระมหากษัตริย์มีนโยบายและพระราชดำริว่า ต้องทำตามหลักของพระพุทธเจ้า^{๓๔}

ด้านการใช้สื่อการสอน ท่านเป็นผู้ฉลาดในการใช้สื่อการสอนอย่างมีกลยุทธ์ และฉลาดในการแนะนำสั่งสอน สื่อทางธรรมที่ใช้เป็นหลักในระดับพื้นฐาน คือ การส่งเสริมเรื่องการปฏิบัติศีลสำหรับประชาชนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และใช้วิปัสสนากรรมฐาน เป็นหลักในการพัฒนาจิตให้สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสจนสามารถเข้าใจชีวิตอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ว่า ท่านได้เน้นการสอนและการเผยแผ่เกี่ยวกับเรื่องศีล ได้สอนธรรมและใช้สื่อคือวิปัสสนากรรมฐาน และท่านจึงได้มีโครงการสอนวิปัสสนากรรมฐานขึ้นในวัด เพื่อให้ชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้ามาศึกษาและปฏิบัติให้เห็นผลจริงได้ด้วยตัวเอง^{๓๕} ท่านเป็นผู้ที่ฉลาดในการสอนกรรมฐานให้กับชาวต่างประเทศ และให้พระทุกรูปต้องมีความรู้จริงในเรื่องการปฏิบัติกรรมฐาน โดยให้ถือว่าเรื่องรูปกรรมฐานเป็นเรื่องสำคัญ^{๓๖}

^{๓๓} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษจันทงค์ ทองประเสริฐ, ราชบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สบฺปญฺโณ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๕} พระครูปริยัติถาวรานันทะ (วิ) (โสภิน โสภโกโธ), เจ้าอาวาสวัดวังปลาโด และที่ปรึกษาสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สบฺปญฺโณ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ด้านวิธีการสอน ท่านมีลักษณะของผู้สอนธรรมที่ดี โดยสรุปคือ (๑) สอนธรรมตามเหตุผล และข้อเท็จจริงโดยไม่ว่าร้ายหรือมุ่งโจมตีใคร สอนให้ผู้ปฏิบัติตามและให้รู้จริงด้วยตนเอง สอดคล้อง ความเห็นที่ว่า คุณสมบัติของท่านโดยเฉพาะคือท่านไม่ว่าคน ไม่ตำหนิ แม้ในงานก็ให้เรียนรู้และพาฝึก ทำงานจนเป็นงาน^{๓๗} (๒) มีความรู้ในเรื่องการสอนและปฏิบัติธรรม รวมทั้งเป็นคนที่รู้จักเลือกใช้คนที่ ฉลาดในการสอนธรรม เพราะผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการเผยแผ่^{๓๘} (๓) ใช้หลัก พุทธศาสน์ผนวกกับหลักจิตวิทยา โดยสามารถแนะนำให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศมาสนใจใน พระพุทธศาสนาด้วยการทำบุญให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาได้เป็นอย่างดี^{๓๙} (๔) สอนด้วยการ ทำให้ดู ทำให้ดู อยู่ให้เห็น สัมผัสแล้วมีความรุ่มเย็น และเป็นผู้นำชุมชนในด้านจิตวิญญาณในการสอน ธรรม^{๔๐} (๕) รู้จักคัดกรองเอาหัวข้อธรรมมาแสดงในรูปแบบ วิธีการ หลักการ นำมาสั่งสอนให้ เหมาะสมทั้งฝ่ายพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ขวราวาส ศิษยานุศิษย์ เพื่อให้เป็นแบบอย่างการ สอนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ^{๔๑}

สรุปว่า พระพรหมวชิรญาณเป็นผู้ที่ยึดหลักการและวิธีการสอนตามแนวทาง พระพุทธศาสนา เป็นผู้สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้รู้และปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง รวมทั้ง เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านได้ปฏิบัติตามหลักการและวิธีการที่สำคัญ ดังกล่าว และมีความสามารถโดดเด่นในการสอนโดยเน้นหลักวิปัสสนากรรม โดยอาศัยพื้นฐานของ หลักการสอนทางพระพุทธศาสนา การให้หลักพุทธศาสตร์บูรณาการกับหลักจิตวิทยาได้เป็นอย่างดี

๔.๔ วิเคราะห์สภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางพัฒนากระบวนการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

๔.๔.๑ ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ทำให้ทราบปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุหรือองค์ประกอบ สำคัญทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สปปญโณ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะ ภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระโสภณวชิราภรณ์, (ไสว โชติโก), วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระศรีวิจิตรภรณ์ (เกรียงไกร กิตติเมธี), ป.ธ.๙ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์ (ปร.ด.) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูสิริอรธวิเทศ (พระมหาณัด อุดจจารี), เลขาธิการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา และประธานอำนวยการวัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี. ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาธีรวงษ์ ญาณสุธีโร, รองประธานกรรมการอำนวยการ รูปที่ ๒ / เลขานุการ วัดนวมินทรราชูทิศ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๙ มีนาคม ๒๕๕๙.

(๑) ปัจจัยด้านทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อ

พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมงโกโร) ได้ให้ความเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เกี่ยวข้องกับชาวอเมริกันที่ทัศนคติแตกต่างจากคนไทยในหลายเรื่อง ความเป็นคนมุ่งมั่นและรักอิสรภาพ เสรีภาพสูง มีชีวิตอยู่ในโลกวัตถุนิยมสูง และชอบแสวงหาความสุขจากการเที่ยว การกินและการดื่มเป็นเรื่องปกติ และถือกฎหมายเป็นหลักเคร่งครัด จึงมีวิถีชีวิตและความเชื่อแบบนั้นและไม่ค่อยชอบช่วยเหลือหรือทำการบริจาคแบบคนไทย และไม่ค่อยมีความสงบสุขทางจิต ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวอเมริกันที่รักสงบต้องการ

เรื่องการนำคำสอนไปเผยแผ่ให้ชาวต่างชาติอื่น ๆ นั้นต้องพิจารณาให้เหมาะสม เนื่องจากส่วนมากชาวต่างชาติมีความเชื่อว่า ประชาชนในสังคมเป็นผู้ใฝ่รู้และเรียนรู้มามาก เป็นผู้มีอารยธรรมมากกว่าชาวเอเชีย การนำหลักปรีชาไปสอนจึงต้องดูความเหมาะสม สิ่งสำคัญที่ชาวต่างชาติต้องการแก่นของธรรมะ คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) ได้ให้ความเห็นว่า ลักษณะที่เหมือนกันของคนยุโรปกับอเมริกา ไม่ใช่คนทำบุญแบบทานแบบคนไทย เพราะคนไทยทำทานเพื่อให้ไปสวรรค์ ซึ่งถือว่าไม่ใช่เพราะทานของชาวต่างชาติ คือเพื่อการสงเคราะห์ เพราะมันเป็นวัฒนธรรมของชาติอยู่ก่อนแล้ว ในการทำบุญนิตี ในการทำสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ มีอยู่แล้ว การประยุกต์เพิ่มเติมในด้านการทำบุญเป็นการสร้างจิตใจให้สบายขึ้น สิ่งที่แตกต่างกันคือความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมแบบคนอเมริกันหรือวัฒนธรรมแบบยุโรปจะต่างกันตรงที่ว่า คนอเมริกามักจะเป็นคนที่รู้จักคนไทยเหมือนกัน ยุโรปก็จะรู้จักไทยเหมือนกัน ความเป็นสิทธิส่วนบุคคลของแบบอเมริกาจะมีมากกว่า และมีความเป็นส่วนตัวสูงมาก

พระครูปริยัติภาวนานิเทศก์ (วิ) (โสภิน โสปาโกโพธิ) มีความเห็นสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่า

(๑) เรื่องการบริจาคชาวต่างชาติไม่นิยมการช่วยเหลือด้วยการบริจาคทาน คือใช้ชีวิตอยู่แบบพึ่งพาตัวเองหรือตัวใครตัวมัน จึงประสบปัญหาเช่น ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือหรือเงินบริจาคที่จะนำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

(๒) เรื่องพิธีกรรม ชาวต่างชาติมีความเชื่อว่าชาติตนมีอารยธรรมแล้ว จึงไม่ค่อยสนใจพิธีกรรมและรู้สึกต่อต้าน เช่น การสอนให้ไหว้หรือทำพิธีกรรมบางอย่างแบบไทย และเห็นว่า ชาวเอเชีย รวมทั้งพระพุทธเจ้าด้วย เต็มไปด้วยวัฒนธรรม ประเพณีที่หลากหลาย และพิธีกรรมมากมาย

(๓) เรื่องศาสนา ชาวตะวันตกถือว่า ในทางพระพุทธศาสนา ผู้เป็นศาสดาคือเป็นมนุษย์ ไม่ใช่พระเจ้าเหมือนอย่างศาสนาอื่น ศาสนาอื่นนับถือพระผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ แต่ศาสนาพุทธนับถือมนุษย์แล้ว ยังให้นับถือกรรมเป็นเรื่องสำคัญ จึงค่อนข้างจะไม่ศรัทธา

(๔) เรื่องคำสอนทางศาสนา ชาวต่างชาติที่นับถือพระเจ้าและสอนเรื่องสวรรค์ เห็นว่าศาสนาพุทธแตกต่างในแง่ที่สอนโดยเฉพาะเรื่องนิพพาน จึงสงสัยว่าอยู่ที่ไหน หรือเป็นอย่างไร

พระเทพวิสุทธิโมลี (พรหมา สปปญโณ) ได้ให้ความเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคเนื่องจากปัจจัยด้านความเชื่อที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดการไม่ยอมรับต่อต้านและพยายามขัดขวางไม่ให้ทำงานได้สำเร็จ เหมือนในช่วงแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ คือ (๑) การถูกต่อต้าน ถูกกลั่นแกล้งจากกลุ่มคนที่ต้องการขับไล่ให้ออกจากพื้นที่ เช่น แม้ในเรื่องการปลูกต้นไม้ ก็ถูกถอนทิ้ง เอาก้อนอิฐก้อนปูนปากระຈก เป็นต้น

พระมหาธีรราชญ์ ญาณสุธีโร ได้ให้ความเห็นต่อปัญหาและอุปสรรค โดยภาพรวมเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ ด้านคือ (๑) สังคม ประเพณี วัฒนธรรม สภาพการเป็นอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ในต่างประเทศ ล้วนแล้วแต่มีอุปสรรคต่อการเผยแผ่ต่างกัน เมื่อวัดตั้งอยู่ในสังคม ที่เป็นชนชาติอเมริกัน ซึ่งเป็นสังคมผู้นับถือศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนา ชนชาติดั้งเดิมที่นับถือศาสนาอื่นเช่น คริสตศาสนา เป็นต้น ก็ยังมีความเชื่อประเพณีแบบแน่น การที่จะให้หันมานับถือพระพุทธ ศาสนาต้องใช้กาลเวลา เป็นข้อพิสูจน์ (๒) สถานที่ สถานที่ที่ใช้ตั้งเป็นวัดทางพระพุทธศาสนา จะต้องได้รับอนุญาตจากทางเมืองนั้นๆ (๓) ด้านบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดในต่างประเทศยังขาดผู้นำทางด้านจิตวิญญาณเป็นอย่างมาก ซึ่งชนชาติอเมริกัน หรือแม้แต่ชนชาติ อื่นๆ ให้ความสนใจ เป็นอย่างยิ่ง บุคลากรด้านนี้ต้องมีความรู้ในด้านภาษาเป็นอย่างดี และมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน อันจะสามารถตอบปัญหาข้อธรรมได้เป็นอย่างดี (๔) ด้านงบประมาณ การบำรุงพระพุทธศาสนาให้อยู่คง ต้องอาศัยการสนับสนุนงบประมาณหรือการบริหารจัดการต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนในการใช้จ่ายต่าง ๆ เช่นว่า ค่าประกัน ค่าไฟ ค่าน้ำ เป็นต้น^{๔๒}

สรุปว่า ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เกิดจากปัจจัยด้านทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้ชาวต่างชาติไม่เข้าใจและไม่ยอมรับ เนื่องจากมุมมองในหลายเรื่องที่แตกต่างกัน เช่น ในเรื่องการทำบุญ เรื่องพิธีกรรม เรื่องศาสดา เรื่องคำสอนทางศาสนา วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม

(๒) ปัจจัยด้านสถานที่ สภาพทางสังคมและงบประมาณ

พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) เห็นว่า ด้านงบประมาณ เราต้องเห็นว่างบประมาณการเผยแผ่แบบนี้ ไม่ใช่มีคนทำงานงบประมาณมาให้เราเสร็จ เราต้องไปหาเอา คือ พระพุทธศาสนา มันต้องเป็นอย่างนั้น คือ มันต้องไปหาเอาข้างหน้า ไม่ใช่มีคนตั้งบไว้ให้เรียบร้อย สร้างศาลาให้ เราไปเทศน์อย่างเดียวเนี่ยไม่มีทาง แต่เราต้องไปทำ ต้องไปสร้างใหม่ ไปทำใหม่ แล้วก็ส่งทอดต่อไป ส่วนความร่วมมืออย่างชาวไทย ชาวต่างประเทศ ชาวไทยถือว่าร่วมมือดีเพราะคนไทยอยากทำบุญอยากอะไรอยู่แล้ว แต่พระเรื่องบุคลากรเราก็ต้องเลือกให้พอดีพอเหมาะ

พระครูปริยัติภาวนานิเทศก์ (วิ) (โสภิน โสปาโกโพธิ์) ได้ให้ความเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว เนื่องจากเหตุปัจจัยหลายประการ คือ (๑) สถานที่ไม่เป็นสัปปายะ (อาศัยเข้าบ้าน

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระมหาธีรราชญ์ ญาณสุธีโร, รองประธานกรรมการอำนวยการ รูปที่ ๒ / เลขานุการ วัดนวมินทราชูทิศฯ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๙ มีนาคม ๒๕๕๙.

อยู่ หรือไปซื้อที่และสร้างที่พักชั่วคราว เพื่อใช้เป็นศาลาบำเพ็ญกุศลและเป็นที่พักผ่อน (๒) บุคลากร ขาดแคลนผู้ช่วยเหลือดูแลการทำงานต่าง ๆ ทำให้การทำงานไม่ค่อยจะดีพอ (๓) งบประมาณ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยไม่มีรายรับหรือเงินช่วยเหลือ เช่น งบประมาณจากทางรัฐบาลไทย

พระเทพวิสุทธิโมลี (พรหมา สปปญโ) เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคเกิดจาก (๑) ขาดแคลนบุคลากร และมีเพียงพอ เนื่องจากพระสงฆ์ต้องอาศัยญาติโยมดูแล (๒) งบประมาณ ขาดเงินสนับสนุนพระสงฆ์ที่จะมาช่วยเหลืองานในต่างประเทศ

พระครูสิริธรรมวิเทศ (พระมหาณัด อตถจารี) เห็นว่า เรื่องสถานที่ในการสร้างวัด เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากต้องเป็นสถานที่ที่รัฐอนุญาตให้สร้าง และก็ได้รับอนุญาตให้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจได้ ตามกรอบของตัวบทกฎหมายของแต่ละประเทศ ก็จะมีข้อจำกัดซึ่งทางคณะสงฆ์หรือทางวัดต้องทำให้ถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง ก็ไม่มีปัญหาอะไร^{๔๓}

ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการร่วมมือในการทำงาน เช่น ในโครงการต่าง ๆ เนื่องจากต้องติดต่อและมีการดำเนินงานในต่าง ๆ ประเทศ จึงมีอุปสรรคที่ประสบอยู่เป็นหลักคือ (๑) สถานที่อยู่ไกลเกินไป (๒) งบประมาณไม่มี (เช่น วัดต้องอาศัยเงินจากพวกเราคนไทย, ปัจจุบันมีกฐินพระราชทาน)

คุณเอี้ยง แทน เห็นว่า งบประมาณเป็นสิ่งจำเป็นมาก ไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลซึ่งในส่วนงานด้านเผยแผ่ อยากให้รัฐบาลให้ความสนใจ เอาใจใส่มากยิ่งขึ้น รัฐบาลเพียงแค่ว่า มีการสร้างวัด มีพระอยู่ประจำวัดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ ไม่เหมือนกับทีมงาน missionary (ผู้เผยแผ่ศาสนา) ในต่างประเทศ ที่ทำการเผยแผ่ศาสนาไปทั่วโลก เพราะว่าไม่มีงบประมาณ และมีนโยบายการทำงานแบบเชิงรุก^{๔๔}

สรุปว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้ให้สัมภาษณ์ เห็นสอดคล้องกันคือ ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ที่ไม่เป็นสัปปายะ ด้านความขาดแคลนบุคลากร และผู้ช่วยเหลือดูแลการทำงานต่าง ๆ ไม่เพียงพอ และความไม่สะดวกเนื่องจากสถานที่อยู่ไกลเกินไป

(๓) ปัจจัยด้านความแตกต่างด้านภาษา ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม

ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ดังนี้

พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมจฺโ) เห็นว่า เกิดจาก (๑) ข้อจำกัดเรื่องภาษาและศาสนาดั้งเดิมที่เขานับถือ (๒) รูปแบบของเรื่องวัฒนธรรม เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องศาสนา

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริธรรมวิเทศ (พระมหาณัด อตถจารี), เลขานุการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและประธานอำนวยการวัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี. ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

^{๔๔} สัมภาษณ์ คุณเอี้ยง แทน, ผู้ประสานงานและล่ามแปลภาษา สมาชิกวัดนวมินทรราชูทิศ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

(๔) ปัจจัยด้านบุคลากรสายพระธรรมทูต

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบุคลากรสายพระธรรมทูต และกระบวนการในการทำงานในโลกปัจจุบันไว้ ดังนี้

พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) ได้ให้ความเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรปฏิบัติตนให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม สามารถเผยแผ่ธรรมได้ดีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และมีอาจารย์คือความประพฤติที่ดี^{๔๙}

พระเทพวิสุทธิโมลี (พรหมา สบปัญโญ) เห็นว่า พระสงฆ์ต้องเป็นพระกรรมฐานที่แท้จริง หรือรู้ชัดเจนโดยเฉพาะคือให้ปฏิบัติเอง รู้เอง^{๕๐}

พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) เห็นว่า เนื่องจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาที่ไม่เห็นว่าเป็นข้อจำกัดในส่วนตัว แต่ข้อจำกัดก็จะเป็นข้อจำกัดเรื่องของบุคลากร เหมือนกับพระพุทธเจ้า พระที่เผยแผ่ก็ต้องถือบาตร ถือกลด ถืออะไรไปตรงไหนก็ได้ แต่ในแง่ปัญหา ก็จะเป็นว่า พอเป็นต่างประเทศ มันก็จะเป็นเรื่องเขตแดน เรื่องรัฐ เรื่องรัฐอธิปไตยของประเทศใดประเทศนั้น เราก็ต้องมีขออนุญาตชี้ว่าให้เราเข้าไปทำได้^{๕๑}

สำหรับความเป็นพระธรรมทูตให้เป็นพระธรรมทูตไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร ก็ต้องไปอบรมแลกเปลี่ยนความรู้ ส่วนชาวต่างประเทศในเบื้องต้น เนื่องจากเขาไม่มีวัฒนธรรมในการอยู่แบบนี้ เราต้องไปปรับตัวในบางเรื่องจนกว่าเขาจะรู้ และเขาก็จะมาปรับตัวเข้าหาเรา เราก็สามารถส่งทอดวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบเราได้ อย่างเช่นในสหรัฐอเมริกาปัจจุบันก็ดี ในยุโรปก็ดีต้องถือว่า เขาเข้ากับวัฒนธรรมแบบเราได้ และเราก็ปรับเข้ากับแบบของเขาได้กลมกลืน ก็เป็นพุทธศาสนาแบบนี้ๆ เช่น พุทธศาสนาแบบอเมริกา พุทธศาสนาแบบยุโรป

พระครูสิทธิธรรมวิเทศ (พระมหาถนิต อุตถจารี) เห็นว่า ด้านบุคลากร บุคลากรก็คือ พระธรรมทูตบางรูปก็มีความพร้อมในด้านของภาษาอังกฤษหรือภาษาท้องถิ่น บางรูปก็ไม่มี ความชำนาญ แต่ว่ามีความหนักแน่นในพระธรรมวินัย บางรูปสามารถสอนกรรมฐานเป็นภาษาไทยได้ แต่ไม่สามารถสอนเป็นภาษาอังกฤษได้ก็มีข้อจำกัด บางรูปเก่งพูดภาษาอังกฤษ แต่กรรมฐานไม่เข้าใจไม่รู้เรื่อง อันนี้ก็ถือว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคเหมือนกัน ดังนั้นถ้ามีการพัฒนาบุคลากรให้มีความชำนาญก็จะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ได้ให้ความเห็นว่า พระธรรมทูต (บุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่) ต้องมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม แต่ไม่หมายถึง พระสงฆ์อย่างเดียว (ไม่จำกัด

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร), เจ้าอาวาสวัดยานนาวา, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี. (พรหมา สบปัญโญ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระโสภณวชิราภรณ์, (ไสว โชติโก), วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ว่าต้องจบเปรียญธรรม ๙ ประโยค) เหมือนทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดโอกาสให้ฆราวาสมาเรียน เพราะว่าพระพุทธเจ้าตรัสว่า ศาสนาจะเจริญหรือเสื่อม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับพระเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับพุทธบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พุทธเจ้าที่ประสบความสำเร็จในการประกาศพุทธศาสนา เป็นบรมครู เพราะพระองค์ทรงเป็นโลกวิทู (ทรงรู้แจ้งโลก) และธรรมวิทู (ทรงรู้แจ้งธรรม) พระองค์ทรงสอนคนได้ทุกประเภท เพราะก่อนออกบวชก็เรียนศิลปศาสตร์ ๑๘ ศาสตร์

พระอรหันต์จะเป็นหลักสำคัญที่จะประกาศพระศาสนาต้องได้ปฏิสัมภิทา ๔ ปัญญา แรกแรกในเรื่องเหตุ ปัญญาแตกฉานในเรื่องผล ปัญญาแตกฉานในเรื่องการใช้ภาษา ปัญญาแตกฉานในการใช้ปฏิภาณไหวพริบ ปัญญาเหล่านี้จะช่วยให้เราสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้ ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร ก็คือ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ร้อยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์รู้แล้ว สมุทัยเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ แล้วจะดับทุกข์ที่ต้นเหตุ นิโรธ มรรคก็เทคนิคหรือศิลปะในการที่จะดับทุกข์ คือการดำเนินตามมรรคมืองค์ ๘ เดินสายกลาง ไม่ซำยจัด ไม่ชวาจัด^{๕๒}

ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล เห็นว่า คุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่จำเป็นจะต้องจบถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยคก็ได้ แต่เป็นพระสงฆ์ที่เคร่งในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ของพระพุทธเจ้า^{๕๓}

คุณเอี้ยง แทน เห็นว่า ด้านบุคลากร ทางองค์กรไม่สามารถแต่งตั้งเจ้าหน้าที่บุคลากรผู้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้ชัดเจนได้ เนื่องจากไม่มีงบประมาณจ้างงาน เนื่องจากการสร้างวัด ไม่ใช่เฉพาะชาวเอเชียเท่านั้น แต่สร้างเพื่อให้ทุกคนได้มาเรียนรู้พระพุทธศาสนา แต่กลับไม่มีบุคลากร ปัญหาบางที่ก็อาจจะมาจากตัวพระสงฆ์เอง สิ่งสำคัญคือ ต้องเปิดใจยอมคุยและยอมที่จะรับฟังมากขึ้น จากทุกฝ่ายให้มากขึ้น^{๕๔}

สรุป พระธรรมทูตคือผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงในด้านการเผยแผ่คำสอน ดังนั้น จึงต้องมีคุณสมบัติและความประพฤติดี รวมทั้งมีความสามารถด้านภาษาอังกฤษ มีประสบการณ์ด้านการสอน มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหา และรอบรู้ในวิชาปฏิบัติกรรมฐาน ปัญหาและอุปสรรคจึงเกิดจากการขาดแคลนบุคลากรที่มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ สำคัญคือ คุณสมบัติผู้สอนที่รู้จริงในการปฏิบัติ ซึ่งอาจไม่ต้องจบเปรียญธรรมสูงสุด ต้องมีความรู้รอบสถานการณ์ของโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นประโยชน์กับงานด้านเผยแผ่ ต้องมีความแตกฉานหรือเชี่ยวชาญในเรื่องเหตุ เรื่อง

^{๕๒} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษจันทน์ ทองประเสริฐ, ราชบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๔} สัมภาษณ์ คุณเอี้ยง แทน, ผู้ประสานงานและล่ามแปลภาษา สมาชิกวัดนวมินทรราชูทิศ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

ผล การใช้ภาษา และมีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาธรรม ปัญญาแตกฉานในเรื่องเหตุ ปัญญาแตกฉานในเรื่องผล ปัญญาแตกฉานในเรื่องการใช้ภาษา ปัญญาแตกฉาน

(๕) ปัจจัยด้านความแตกต่างของการเผยแผ่ในสหรัฐอเมริกาและในยุโรป

พระครูปริยัติถาวรานันทะ (วิ) (โสภิน โสปาโกโพธิ) เห็นว่า มีความแตกต่างในแง่แนวคิดบางประการ แต่ด้านการปฏิบัติมีแนวทางเดียวกัน เนื่องจากใช้วิธีปฏิบัติกรรมฐานแบบเดียวกัน กล่าวคือ ในแง่ปริยัตินั้นที่เกิตประโยชน์กับชีวิตและสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้จริง และไม่กระทบการใช้ชีวิตของชาวต่างชาติ ในแง่ปฏิบัติเน้นปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน^{๕๕}

พระเทพวิสุทธิโมลี (พรหมา สบฺปญฺโญ) เห็นว่ามีความแตกต่างในแง่สายกรรมฐาน มี ๓ สาย คือ (๑) วิธีปฏิบัติกรรมฐานสายทิเบตของท่านดาไลลามะ (๒) วิปัสสนากรรมฐานแบบสติสัมปชัญญะ รู้ทั่วพร้อมของท่านติช นัท ฮันห์ (๓) สายวิปัสสนากรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทจากประเทศไทย และผู้ที่รอบรู้จริงในสายกรรมฐานเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะชาวต่างชาติต้องการผู้รอบรู้และปฏิบัติจริง เมื่อปฏิบัติเกิดผลจริง ทำให้ชาวต่างชาติเกิดศรัทธา ยอมรับไม่คลอนแคลน โดยไม่ต้องบังคับให้เชื่อ^{๕๖}

ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล เห็นว่ามีความแตกต่างในแง่สายการปฏิบัติกรรมฐานในประเทศแถบยุโรปและในอเมริกา คือ วิธีปฏิบัติกรรมฐานที่ปฏิบัติอยู่ในแถบประเทศยุโรปมีหลักแหล่งอยู่ที่ลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยมีผู้สอน คือ พระลูกศิษย์หลวงพ่อบุชา สุภทฺโท (พระโพธิญาณเถร) เป็นส่วนใหญ่ เช่น ท่านสุเมโธ เป็นต้น ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อปฏิบัติที่พิเศษออกไปนอกเหนือจากการปฏิบัติ คือ ความพร้อมด้านการสอน ในเรื่องการสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยสำหรับเด็กไทย ส่วนผู้ใหญ่ก็มีการสนทนาธรรมกันตอนกลางคืน (ในสมัยก่อน) จึงมีความพร้อมกว่าประเทศแถบยุโรป เช่น เยอรมัน ฝรั่งเศส^{๕๗}

สรุปว่า ปัจจัยด้านความแตกต่างของการเผยแผ่ในสหรัฐอเมริกาและในยุโรป คือ สายการปฏิบัติกรรมฐาน ที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นหลักมี ๓ สาย (๑) วิธีปฏิบัติกรรมฐานสายทิเบตของท่านดาไลลามะ (๒) วิปัสสนากรรมฐานแบบสติสัมปชัญญะ รู้ทั่วพร้อมของท่านติช นัท ฮันห์ (๓) สายวิปัสสนากรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท การทราบข้อแตกต่างจะเห็นจุดเด่นของแต่ละสาย และใช้จุดเด่นที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติถาวรานันทะ (วิ) (โสภิน โสปาโกโพธิ), เจ้าอาวาสวัดวังปลาโด และที่ปรึกษาสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี. (พรหมา สบฺปญฺโญ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๔.๔.๒ แนวทางแก้ปัญหาและพัฒนางานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

แนวทางแก้ปัญหาและพัฒนางานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ควรพิจารณาเหตุปัจจัยและช่องทางในแก้ปัญหาและพัฒนางานต่อไป ดังนี้

(๑) ความแตกต่างทางทัศนคติ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แนวทางแก้ไขและพัฒนา : ควรศึกษาหาความรู้ทางธรรมและทางโลกให้พร้อมอยู่เสมอ เพราะจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การทำงานเผยแผ่ได้ถูกต้อง ควรหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ ควรศึกษาเรียนรู้ด้านภาษา เช่น โครงการสอนภาษาต่าง ๆ ควรรวมศึกษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี กฎหมายบ้านเมืองของประเทศนั้น ๆ ประกอบ และปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายอย่างเคร่งครัด

(๒) การสร้างบุคลากรคุณภาพด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

แนวทางแก้ไขและพัฒนา : สรุปลงจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต ถือว่าเป็นสิ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาให้งานเผยแผ่เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) เห็นว่า มีความรู้ความประพจน์และปฏิภาณ เรียกว่า เทคนิคดี ความรู้ความประพจน์ คือ วิชาจรรยา และเทคนิคเฉพาะตัว ต้องมีพื้นฐานทั้งความรู้ความประพจน์ ความประพจน์โดยความหมายคือ ศิล วิชา คือ ความรู้ ต้องแตกฉาน เทคนิคใช้ภาษาเข้ามาประกอบและก็ต้องสัมพันธ์กับคน และการเป็นพระธรรมทูต ต้องเป็นนักกรรมฐาน รวมทั้งมีคุณสมบัติอื่น ๆ ประกอบ เช่น เก่งภาษา แต่สรุปแล้วคือ เทคนิคการใช้ภาษาสื่อสาร เช่น ภาษากาย ภาษาที่ใช้จึงมี ๓ ภาษาคือ ภาษาคน ภาษาธรรม และภาษาใจ ภาษาใจสำคัญที่สุด^{๕๘}

พระศรีวชิราภรณ์ (เกรียงไกร กิตติเมธี) เห็นว่า พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันควรมีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยิ่งขึ้นทางสื่อต่างๆ เช่น วิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อให้ทันโลกสมัยใหม่ และพระสงฆ์ที่เผยแผ่ธรรมต้องมีวิชาและจรรยาเพื่อเป็นที่ตั้งศรัทธาของสาธุชนทั้งหลาย และให้ดำเนินการขยายวัดไทยไปต่างประเทศเพิ่มขึ้น เพราะมีชาวพุทธไทย ลาว เขมร เวียดนาม เป็นต้น นิมนต์ให้ไปเป็นประธานสร้างเพื่อเป็นศูนย์รวมใจในการทำบุญกุศลและกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น^{๕๙}

พระครูปริยัติภาวนานิเทศก์ (วิ) (โสบิน โสปาโกโพธิ) เห็นว่า สิ่งที่สำคัญคือ (๑) ด้านความประพจน์ การประพจน์ปฏิบัติให้เป็นผู้เข้าถึง ไม่เป็นผู้ที่ถือตัวหรือว่ารักศักดิ์ศรี เพราะว่าชาวต่างชาติมองผ้าเหลืองหรือชุดนุ่งห่ม เป็นเพียงรูปแบบอย่างหนึ่งทางลัทธิแต่ละศาสนาเท่านั้น

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระโสภณวชิราภรณ์, (ไสว โชติโก), วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร, ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระศรีวชิราภรณ์ (เกรียงไกร กิตติเมธี), ป.ธ.๙ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ (ปร.ด.) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

(๒) ด้านการสอน การสอนในรูปแบบประเพณี วัฒนธรรม เรื่องระเบียบต่างๆ ไม่เป็นที่ยอมรับหรือนิยมในความรู้สึกของชาวต่างชาติ เพราะชาวต่างชาติเชื่อในกฎหมายมากกว่า ดังนั้น การเผยแพร่ในต่างประเทศจะให้ได้ดีต้องเน้นในเรื่องวิปัสสนากรรมฐาน (๓) การปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง คือ พระสงฆ์ไทยต้องรู้จักปรับตัว เป็นคนอยู่ง่าย เลี้ยงง่าย รู้จักประยุกต์ให้เข้ากับเหตุผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักบริษัท(ชุมชน) รู้จักบุคคล ตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ประการ เนื่องจากการนำหลักธรรม ๗ ประการไปใช้ จะไปที่ไหน ไปสู่สังคมใดก็มีแต่เกิดประโยชน์^{๖๐}

พระเทพวิสุทธิโมลี (พรหมา สบปญโญ) เห็นว่า ควรเน้นคุณภาพของคน (บุคลากร) เป็นหลัก ไม่ว่าจะเผยแพร่ในต่างประเทศ ในยุโรป อเมริกา ก็ตาม พระสงฆ์ต้องเป็นผู้มีความรู้จริง ต้องรู้เรื่องกรรมฐานชัดเจนที่สุด และสอนให้เข้าใจง่ายที่สุด รวมทั้งมีความเป็นอยู่เรียบง่าย เช่น หลวงพ่อชา สุภทโท และสร้างบุคลากรสายเผยแพร่ให้ต่อเนื่อง เช่น มอบให้ชาวต่างชาติมีบทบาทหน้าที่ช่วยเผยแพร่แนวทางปฏิบัติให้ผู้อื่นต่อไป^{๖๑}

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ เห็นว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ สิ่งสำคัญคือ พระธรรมทูตผู้ทำหน้าที่เผยแพร่ ต้องเตรียมตัวให้พร้อม ให้มีความรู้ความสามารถ ต้องให้รู้เขา รู้เรา ต้องมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง อย่างน้อยก็ควรจบเปรียญ ๙ ประโยค บุคคลที่รู้รอบด้านทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นคนที่สามารถประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์และสถานการณ์ในปัจจุบันได้^{๖๒}

ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล เห็นว่า ควรมีพระสงฆ์ที่เคร่งในการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ และรอบรู้จริงในเรื่องปริยัติธรรมด้วย^{๖๓}

พระครูธีรธรรมาภิบาล (พระมหาณต อตถจารี) เห็นว่า หลักสำคัญของพระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา มี ๒ ประการคือ (๑) ภูมิธรรมก็คือปฏิบัติ (๒) ภูมิปัญญาก็คือปริยัติ กล่าวคือ ต้องมีความสามารถในการปริยัติและเชี่ยวชาญในการปฏิบัติ ไม่ควรทิ้ง ๒ หลักนี้ นั่นก็คือทั้งปริยัติและปฏิบัติต้องแม่นยำและเชี่ยวชาญ เพราะเมื่อไปต้องตั้งใจทำเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมหาชนทั้งหลาย

^{๖๐} พระครูปริยัติภาวนานิเทศก์ (วิ) (โสภิน โสปกโกโพธิ), เจ้าอาวาสวัดวังปลาโต และที่ปรึกษาสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระเทพวิสุทธิโมลี, (พรหมา สบปญโญ), เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส รองเจ้าคณะภาค ๑๐, ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๖๒} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๓} สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ไม่ใช่ไปเพื่อความขัดแย้ง ไม่ใช่ไปเพื่อเป็นการไปสร้างปัญหา แต่ไปเพื่อขจัดปัญหาและไปเพื่อสร้างสรรค์ ไม่ใช่เป็นไปเพื่อทำลาย^{๖๔}

พระมหาธีรราชญ์ ญาณสุธีโร เห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในฝ่ายยุโรป อเมริกา และประเทศอื่น ๆ ควรมีการฝึกอบรม ศิษยานุศิษย์ต่างประเทศ ซึ่งจะเพิ่มศักยภาพของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีแบบอย่างเป็นรูปแบบอย่างเดียวกัน เพื่อจะได้เผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการสนับสนุนจากคณะรัฐบาล องค์กรต่างๆ จัดตั้งให้มีหน่วยงาน การเผยแผ่ ประสานงานกับทางรัฐบาลในประเทศนั้นๆ ให้ความช่วยเหลือ เมื่อผู้ไปเผยแผ่ธรรม (พระสงฆ์ หรือผู้มีหน้าที่โดยตรง) เทียบเท่ากับหน่วยงานของรัฐบาล^{๖๕}

คุณเอี้ยง แทน เห็นว่า พระสงฆ์ไทยควรทำงานแบบเชิงรุกมากขึ้น อยากให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น ของจังหวัดหรือชาวบ้าน หรือหมู่บ้านในละแวกนั้น ๆ ให้เป็นที่รู้จัก สร้างความคุ้นเคย เช่น หากมีภัยธรรมชาติเกิดขึ้น ถ้าหากมีพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือ ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเขาเหล่านั้น ก็จะเป็นสร้างขวัญและกำลังใจได้อย่างดีเยี่ยม และจะสามารถก้าวเข้าสู่สังคมชุมชนหรือใจประชาชนได้ไม่ยาก^{๖๖}

สรุปว่า มีความเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่องการสร้างบุคลากรคุณภาพด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ซึ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ผู้เผยแผ่ต้องมีความพร้อมรอบด้านและมีศักยภาพสูงพอที่จะชี้แนะแนวทางปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งมีวิชาและจรรยาบรรณ มีความเก่งในการสื่อสารภาษาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) และเพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและแนวทางพัฒนากระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ (ปสฤทธ์ เขมังกโร) อย่างมีประสิทธิภาพ จากการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปเป็นองค์ความรู้ของการวิจัยได้ดังนี้

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระครูสิริธรรมวิเทศ (พระมหาถนอด อุดจारी), เลขานุการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาและประธานอำนวยการวัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี. ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระมหาธีรราชญ์ ญาณสุธีโร, รองประธานกรรมการอำนวยการ รูปที่ ๒ / เลขานุการวัดนวมินทราชูทิศฯ มลรัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๙ มีนาคม ๒๕๕๙.

^{๖๖} สัมภาษณ์ คุณเอี้ยง แทน, ผู้ประสานงานและล่ามแปลภาษา สมาชิกวัดนวมินทราชูทิศ ประเทศสหรัฐอเมริกา, ๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

๑. ด้านหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

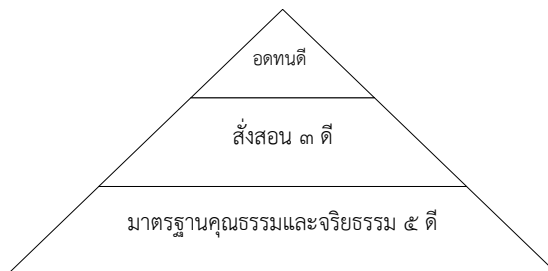
พระพรหมวชิรญาณได้นำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในต่างประเทศ เป็นมาตรฐานหลักสำหรับปฏิบัติเพื่อมุ่งเป็นสู่ความสำเร็จ ตามกรอบ ๓ ดี คือ อุดหนุนดี (อดกลั้น) สั่งสอน ๓ ดี และมาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรมดี ๕ ข้อ คือ

(๑) อดทนต่อความยากลำบาก

อดกลั้นต่อการถูกกระทบกระทั่ง วางตัวเป็นแบบอย่างในฐานะเป็นสมณะที่ดีเยี่ยม

(๒) สั่งสอนดีเยี่ยม ๓ ประการ ตรงตามแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ที่สอนไม่ทำ ความชั่วทุกอย่าง สอนทำความดีพร้อม สอนให้ทำจิตบริสุทธิ์ดีพร้อม (๓)

มาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรม ๕ ดี เนื่องจากการทำงานสายเผยแผ่ในต่างประเทศ ต้องมีความอดทน ความพร้อมในหลายด้านและมีมาตรฐานความประพฤติที่ดีเยี่ยม จึงจะสามารถยึดศรัทธาของประชาชนไว้ได้ ด้วยความโดดเด่นดี ๕ ประการ คือ พุทธดี ไม่ยกตน ยกศาสนาตนดีและว่าศาสนาอื่นเลว มีระเบียบวินัยดี เป็นคนเลี้ยงง่ายและกินง่าย ใช้ชีวิตเรียบง่าย และมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียรทำงานอย่างไม่ย่อท้อและทำอย่างสม่ำเสมอ

๒. ด้านบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศของพระพรหมวชิรญาณ (ประสิทธิ์ เขมังกโร)

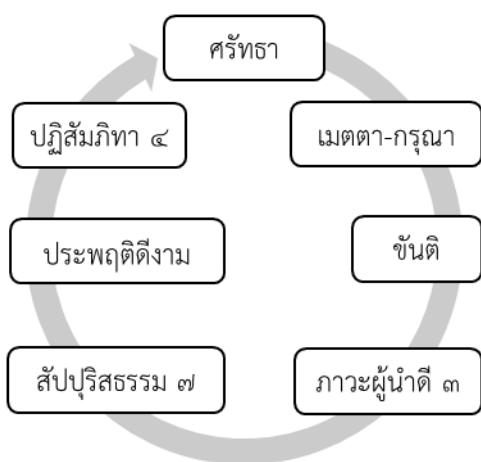
ในการทำงานด้านเผยแผ่ของพระพรหมวชิรญาณ สะท้อนให้เห็นบทบาทสำคัญที่สามารถนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งในด้านความประพฤติ วิธีการทำงาน และมุ่งมองจากประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งกระบวนการในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ดังนี้

คุณสมบัติด้านคุณธรรมประจำตัว มีความโดดเด่นตามองค์ประกอบของหลักธรรมที่ศึกษาวิเคราะห์ได้เป็นคุณสมบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเผยแผ่ ๗ ประการ ตามที่แสดงในรูปภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมีคุณธรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็น คือ

(๑) ศรัทธา ความเชื่อมั่นคงของตนเองในพระพุทธศาสนา ความเชื่อมั่นที่จะรักษาศรัทธาของคนไทยเพิ่มมากขึ้น ความเชื่อมั่นที่จะสร้างศรัทธาให้ชาวต่างประเทศได้หันสนใจศึกษา ปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

(๒) เมตตาไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เช่น การให้ความเป็นกันเองกับผู้เข้าไปปรึกษาในโอกาสต่างๆ และความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น

(๓) เป็นคนที่อดทน อดกลั้นและขยันทำงานอย่างมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ขัดขวาง

(๔) ภาวะของผู้นำที่ดีและขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ ด้วยปัญญามองการณ์ไกล เช่น ความคิดริเริ่มในการสร้างสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาขึ้นมาเป็นต้น ความสามารถในการจัดการภาระหน้าที่รับผิดชอบต่าง ๆ ได้ลุล่วงและมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งก่อให้เกิดการประสานงานกัน เชื่อมโยงถึงในระบบการทำงาน จึงมีความเป็นระบบในเชิงทีมงานและเกิดประสิทธิภาพ

(๕) สัปปริสธรรม ๗ เป็นคุณธรรมที่ประยุกต์ใช้กับการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ เกี่ยวข้องกับความใฝ่รู้ในเรื่องงาน รู้รายละเอียดของเรื่อง รู้ตนและหน้าที่ที่รับผิดชอบ รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้สังคมหรือชุมชน และรู้จักบุคคล

(๖) ความประพตติตั้งาม โดยส่วนตัวท่านเป็นคนเจ้าระเบียบ มีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตนดี อุปนิสัยดี มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีจิตใจกว้างขวางและมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ไม่มีความถือเนื้อถือตัวหรือถือยศศักดิ์ จึงทำให้เป็นที่เคารพนับถือของผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมืองและประชาชนทั่วไป เป็นนักเสียสละและมีจิตใจที่รักการทำงาน ไม่เห็นแก่ประโยชน์เล็กน้อย มุ่งทำหน้าที่โดยยึดผลประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและชาวโลก

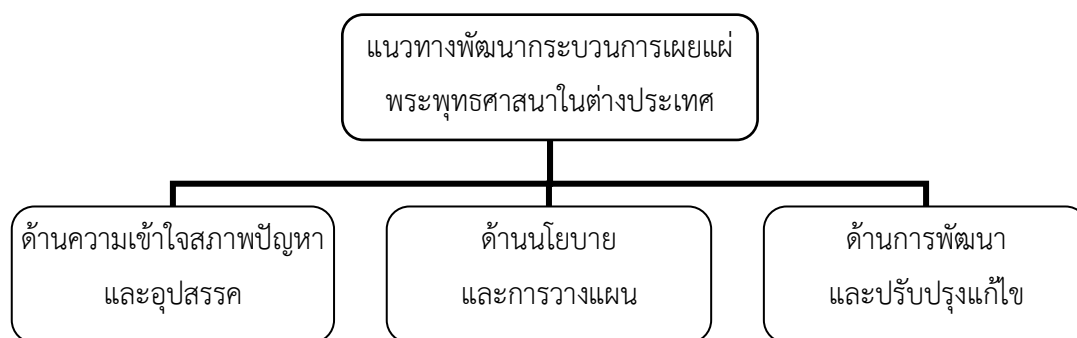
(๗) ปฏิสัมภิทา ๔ คือมีปัญญารอบรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องเหตุ ในเรื่องผล ในเรื่องการใช้ภาษา ในเรื่องการใช้ปฏิภาณไหวพริบ

๓. ด้านการศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคและแนวทางพัฒนากระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาทำให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีลักษณะสำคัญ ๓ ด้าน คือ ด้านความเข้าใจสภาพปัญหาและอุปสรรค ด้านนโยบายและการวางแผน ด้านการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข ตามกรอบองค์ความรู้ในรูปภาพ คือ

(๑) ด้านความเข้าใจสภาพปัญหาและอุปสรรค

จากการศึกษาทำให้ทราบสาเหตุที่เกิดของปัญหาต่าง ๆ และเป็นอุปสรรคขัดขวาง ทำให้เกิดความขัดข้องหรือต้องการการคลี่คลายปัญหา เพื่อแสวงหาทางออก ประเด็นหลักเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น คือ สาเหตุที่เกิดจากความแตกต่างกันของประชาชนที่มีทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อ รวมทั้งมุมมองการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน ในแถบอเมริกา ยุโรปหรือใน

ประเทศไทย สาเหตุจากพฤติกรรมของชาวต่างชาติ ไม่ค่อยชอบบริจาทานแบบชาวไทย และในเรื่องอื่น ๆ เช่น พิธีกรรม เรื่องศาสนา เรื่องคำสอนทางศาสนา เป็นต้น สาเหตุจากความไม่พร้อมหรือขาดแคลนปัจจัยสนับสนุน เช่น สถานที่ไม่เป็นสัปปายะ ขาดงบประมาณ สาเหตุจากทรัพยากรบุคคล ที่มีความพร้อมในการเผยแผ่หรือขาดแคลนผู้ช่วยเหลือดูแลการงานต่าง ๆ สาเหตุจากข้อจำกัดเรื่องภาษา สรุปว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและค่านิยมของบุคคลในท้องถิ่น บุคลากรทางพุทธศาสนา สถานที่ งบประมาณ ภาษา ศาสนา กฎหมาย รูปแบบวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนพิธี และพิธีกรรม วิธีการสอนศาสนาเดิมและศาสนาพุทธที่เข้ามา ในตารางประกอบ ดังนี้

ทัศนคติและ ค่านิยม	บุคคลท้องถิ่น	บุคลากรทางพุทธ ศาสนา		สถานที่	งบประมาณ	ศาสนา
กฎหมาย	วัฒนธรรม	ประเพณี		ศาสนพิธี	วิธีการสอน	ปัญหาอื่นๆ

(๒) ด้านนโยบายและการวางแผน

๑. เน้นการบริหารและปกครองตามระบอบของคณะสงฆ์ไทย เน้นบทบาทสำคัญ คือ บทบาทด้านการปกครองคณะสงฆ์ในต่างประเทศ บทบาทด้านการศึกษาในต่างประเทศ บทบาททางานเผยแผ่ในต่างประเทศ งานด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ในต่างประเทศ

๒. เน้นการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ประกอบด้วย ภาระหน้าที่สำคัญหลายประการ คือ (๑) การวางรากฐานพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ โดยการจัดตั้งโครงการสร้างวัดในรัฐต่าง ๆ (๒) โครงการส่งเสริมและพัฒนาทางการศึกษา เช่น โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อสอนธรรมะ โครงการภาคฤดูร้อน โครงการอบรมศีลธรรมจริยธรรม และการส่งเสริมการศึกษาภาษาไทยแก่เยาวชนในรัฐต่าง ๆ (๓) โครงการด้านสาธารณสงเคราะห์ เช่น การดำเนินงานโครงการที่เกี่ยวกับกับการให้บริการทั่วไป ในลักษณะให้การช่วยเหลือและให้

คำปรึกษาประชาชนที่ประสบปัญหาชีวิต รวมทั้งเป็นกำลังใจ เพื่อให้ประชาชนมีที่พึ่งและมีพลังใจในการดำรงชีวิตต่อไป (๔) การก่อตั้งชมรม เครือสมัชชาสงฆ์ไทยและสถานศึกษาในต่างประเทศ

๓.นโยบายและการวางแผน เกี่ยวข้องกับการวางแผนงานและกระบวนการทำงานของพระพรหมวชิรญาณ จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า มีแนวทางการแผนงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ใน ๗ กระบวนการหลักคือ (๑) การศึกษาสภาพทางสังคมและภูมิประเทศในต่างประเทศ (๒) หลักการและเหตุผลในการวางแผนงาน (๓) เป้าหมายและวัตถุประสงค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๔) แนวคิดในการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ อยู่บนพื้นฐานตามหลักการเป็นผู้นำที่ดี การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ การสร้างทีมงานและการทำงานอย่างเป็นระบบ ด้วยพลังทีม แนวคิดการปลูกศรัทธาประชาชนในต่างประเทศ กระบวนการสื่อสารและช่องทางในการถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งการติดตามวิเคราะห์และประเมินผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(๓) ด้านการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข

จากข้อสรุปการศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เห็นว่า มีแนวทางการปฏิบัติที่สามารถนำไปพัฒนาต่อหรือสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ดังนี้ (๑) เน้นการสร้างฉันทะและศรัทธาของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติยิ่ง ๆ ขึ้น (๒) เน้นความทำความเข้าใจในทัศนคติและค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันให้ประสานกันได้และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักเช่น เมตตากรุณา และความเสียสละ เป็นต้น (๓) เน้นจุดเด่นการสอนวิปัสสนากรรมฐาน ประกอบกับให้ความศึกษาในแง่ปริยัติที่จำเป็นกับชีวิตจริง ๆ (๔) พัฒนาหรือปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ สถานที่ที่เอื้อต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม (๕) เน้นพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลทางพระพุทธศาสนา ให้มีความรู้ความสามารถและมีความพร้อมต่อความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ (๖) พัฒนาและส่งเสริมบุคคลให้มีศักยภาพด้านภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารและเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๗) พัฒนาและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร โดยมีพระสงฆ์หรือบุคคลที่มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น (๘) รักษามาตรฐานของความเป็นชาวพุทธที่ดี คือ ด้านความประพฤติตนดีเสมอ การปฏิบัติตนให้เป็นผู้คนเข้าถึงง่าย ไม่ถือตัวหรือรักศักดิ์ศรี มีการปรับตัวต่อดี อยู่ง่าย เลี่ยงง่าย รู้จักประยุกต์ใช้ รู้เหตุผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้บริบท รู้บุคคล